

SİGORTA ARACILARI

I. GENEL OLARAK SİGORTA ARACILIĞI VE SİGORTA ARACISI KAVRAMI

Bir sözleşme akdine aracılık, “bilgi verme, danışmanlık yapma, ikna ve pazarlık etme” suretiyle olası sözleşen tarafları sözleşme yapmaya yönlendirme faaliyetidir. Sigorta aracılığı ise, sigorta sözleşmeleri ile sınırlı aracılıktır. Dar anlamda sigorta aracılığı, sigortacı ile sigorta yaptırmak isteyen kimseyi sigorta sözleşmeleri akdetmeleri amacıyla bir araya getirmektir. Sigorta aracılığı, faaliyetinde bulunana verilen temsil yetkisine göre sigorta aracılığı sigorta sözleşmeleri akdetmeyi de kapsayabilir. Kural olarak aracılık faaliyeti, aracılık edilen sözleşmenin akdedilmesi ile sona erer. Ancak sigortacılık alanında yerleşik anlayışa göre, sigorta aracılığı faaliyeti sözleşmenin akdi ile sona ermez; sözleşmenin akdinden sonraki aşamada gerektiğinde sözleşmeden doğan yükümlülüklerin ifası ile hakların talep edilmesine yardımcı olmayı da kapsar. Buna göre sigorta aracısı, sigorta mevzuatındaki tanımlardan bağımsız olarak, “sigorta sözleşmelerine aracılık eden kişi” olarak tanımlanabilir ise de bu tanım sigorta aracısı kavramının sınırlarını belirlemeye elverişli değildir.

Sigorta aracısının “sigortacı veya sigorta ettiren sıfatını haiz olmaksızın bir hukuki işlemde kaynaklanan iş görme yetkisine dayanarak başkası için sigorta sözleşmesi akdine yönelik hazırlık çalışmaları yapan veya akdeden kişi olarak tanımlanması da, sigorta aracılığı faaliyetini sözleşme akdine kadar olan aşama ile sınırlandırması sebebiyle yetersizdir. Ayrıca sigortacılık alanında yerleşik anlayış ve sigorta hukuku bakımından sigorta aracılığı, meslek edinmek suretiyle ya da meslek edinmeksizin (arızî), fakat her halde ücret karşılığı icra edilen bir faaliyettir. Dolayısıyla sigorta aracısı tanımı ücret unsurunu da içermelidir. Buna göre sigorta aracısı (belirli bir yasal düzenleme anlamında sigorta aracısı kavramından bağımsız olarak) “sigortacı ya da sigorta ettiren sıfatını haiz olmaksızın, sigortacı veya sigorta sözleşmesi akdetmek isteyen kimse ile arasındaki hukuki ilişkiden kaynaklanan yetkiye dayanarak bir ücret karşılığında sigorta sözleşmelerinin akdine yönelik hazırlık çalışmaları yapan ve/veya akdeden ve gerektiğinde sözleşmeden doğan yükümlülüklerin yerine getirilmesi ve hakların elde edilmesi hususunda yardımcı olan gerçek veya tüzel kişi” olarak tanımlanabilir. Buna göre sigortacı ile hizmet veya iş ilişkisi içinde bulunan elemanları ile sigortacının kanuni temsilcileri ve ücretsiz aracılık yapanlar sigorta aracısı kavramı kapsamında değildir.

Sigorta ve reasürans şirketlerinin kendi teşkilatları ile şubeleri dışında kalan sigorta aracıları çeşitli kıstaslara göre ayırma tâbi tutulmakta ise de acente ve broker olmak üzere iki temel aracı türü mevcuttur. Acente, sigortacı veya acente ile arasındaki hukuki ilişki (acentelik ilişkisi) uyarınca ücret karşılığı sigorta aracılığı faaliyetinde bulunurken, broker, sigorta ettiren tarafında yer alarak ücret karşılığında sigorta sözleşmelerine aracılık eder.

II. SİGORTA ARACILARININ SİGORTACILIK SEKTÖRÜNDEKİ YERİ VE ÖNEMİ

Gerçek anlamda sigortanın ortaya çıktığı 14. yüzyıldan bu yana sigorta işletmeciliğinde temel güçlük, sigortanın, sigortacıya duyulan güvene ve insanların sigorta yaptırmaya ikna edilmelerine bağlı olarak satılabilen bir ürün olmasıdır. Sigorta işletmeciliğinin bu özelliği, sigortacıların ulaşamadıkları çevrelerde sigortanın ve yararının anlatılması hususunda aracılardan yararlanmasını gerektirdiğinden, sigortacılıkla birlikte sigorta aracılığı da ortaya çıkmıştır. İlk deniz sigortası poliçeleri incelendiğinde, bu poliçelerin belgeleri sigorta sözleşmelerinin brokerler vasıtasıyla akdedildiği; birbiriyle rekabet içinde olan birden çok sigortacı tarafından belirli bir sözleşmenin akdi ile görevlendirilen brokerlerin, sigortacılarla süreklilik arz eden bir ilişki içinde olmadığı ve bu nedenle brokerlerin sigortacılar kadar sigorta ettirenin menfaatlerini de dikkate aldığı görülmektedir⁸. 18. yüzyıl sonlarına doğru sigortacılar ile sigorta sözleşmelerinin akdine aracılık edenler arasında süreklilik arz eden aracılık ilişkisi kurulmaya başlanmış; böylece ortaçağda önemli bir aşama kaydeden sigorta brokerliği yanında ikinci bir aracılık türü olarak sigorta acenteliği ortaya çıkmıştır.

Sigortanın gelişip yaygınlaşmasında büyük etkisi olan sigorta aracıları, 19. yüzyıldan itibaren sigortacılık sektörünün önemli bir unsuru haline gelmiştir.

Günümüzde sigorta yaygınlaşmış olmakla birlikte, sigorta işletmeciliğinin temel güçlüğü değişmemiştir: Hukuken bir zorunluluk söz konusu değilse, sigorta sözleşmesi akdedilmesi talebinin sigorta ettirenden gelmesi hâlâ sık rastlanılan bir durum değildir; insanların sigorta sözleşmesi akdetmeye yönlendirilmesi gerekmektedir. Bu durumun bir nedeni insanların maruz bulundukları rizikoların gerçekleşmesi halinde doğacak ekonomik gereksinime karşı önceden önlem alma konusunda genellikle isteksiz veya bilinçsiz olması yüzünden sigortanın bir ihtiyaç olarak görülmemesi ya da giyinme, beslenme, barınma gibi temel ihtiyaçlar yanında göz ardı edilebilir ya da ertelenebilir ihtiyaç olarak değerlendirilmesidir. Diğer bir nedeni ise gözle görülebilir - elle tutulabilir bir ürün olmayan sigortanın, ortalama birey için kolaylıkla anlaşılabilir olmamasıdır. Dolayısıyla insanların günlük ya da ticari yaşamlarında maruz bulundukları rizikoların farkına varmaları sağlanarak bu rizikolara karşı sigorta himayesine sahip olmalarının önemi ve yararı konusunda ikna edilmeleri gerekmektedir. Bu nedenle sigorta pazarı, alıcının ürüne yönelik olduğu alıcı pazarı (Käufermarkt) değil, sigortacının ürüne talep oluşturmaya çalıştığı satıcı pazarı (Verkäufermarkt) olarak nitelenmektedir. Sigorta aracıları, sigortanın yararı ve gerekliliğinin anlaşılmasına, sigortaya talebin artmasına ve değerlendirilmesine yönelik pazarlama ve satış çalışmaları ile sigorta işletmeciliğinin güçlüklerinin aşılmasında büyük rol oynamaktadır.

Sigortacılık sektörü, sigorta aracıları vasıtasıyla satış dışında, doğrudan satış, bankalara ya da sigorta yaptırabilecek gruplara sahip kuramlara acentelik vermek gibi çeşitli yöntemlerle sigorta satışını artırmaya çalışmaktadır. Sigorta şirketleri, ağırlaşan rekabet koşulları yüzünden işletme masraflarını azaltmak, özellikle acentelik komisyonunu tasarruf edebilmek ve böylece nispeten uygun primle sigorta satabilmek için kendi satış birimleri ve şubeleri vasıtasıyla gerçekleştirdikleri doğrudan (aracısız) satışa ağırlık vermiştir.

2

Son yıllarda doğrudan satışta bir artış görülmekte ise de bu yöntemde sigorta şirketleri, satış birimi ve şubeler için yapılan yatırım ile bunların masraflarını karşılayacak ölçüde satış yapılamaması riskini göze almak durumundadır. Sigorta aracılığını tali faaliyet olarak icra eden bankalar ve kurumsal acenteler vasıtasıyla satışta, bunların sigortacılık konusunda yeterli bilgi ve deneyime sahip olmamaları, sözleşme akdinden sonra etkin hizmet vermemeleri önemli bir sorun teşkil etmektedir. Bu durum bankalar ve kurumsal acenteler vasıtasıyla satıştan gerektiği kadar ve uzun vadeli verim alınamamasına neden olmaktadır.

Buna karşılık sigorta aracıları, faaliyet gösterdikleri yerlerin ticari ve sosyal yapısına vakıf olmaları sebebiyle sigorta potansiyelini en etkin şekilde değerlendirebilmekte, ayrıca sigorta ettirenler ve sigorta yaptırmak isteyenlerle uzun süreli ve kişisel ilişkiler kurarak hizmette devamlılık sağlamaktadırlar. Bundan başka, sigorta aracıları, sigortacılık bilgi ve tecrübeleri sayesinde ihtiyaç duyulan sigorta himayesini tespit edip buna göre akdedilecek sözleşme ve şartları hakkında doğru ve yeterli bilgi vermek, sözleşme akdi sonrasında da gerektiğinde sigortalıya yardımcı olmak suretiyle sigortaya güven duyulmasını sağlamaktadır. Bu nedenle AB üyesi ülkelerde olduğu gibi ülkemizde de sigorta satışı çok büyük oranda sigorta aracıları vasıtasıyla gerçekleştirilmektedir. Son yıllarda alternatif satış yöntemlerine ağırlık verilmesine rağmen, 2019 yılında hayat ve hayat dışı toplam prim üretiminin satış kanalı itibarıyla değerlendirdiğimizde %80,9 oranındaki kısmının sigorta aracıları vasıtasıyla gerçekleştirilmiş olması, sigorta aracılarının sigortacılık sektörünün vazgeçilmez unsuru olduğunu göstermektedir.

2019 Satış Kanalı Bazında Primler 1-1-2019 / 31- 12 - 2019

Merkez	Acente	Banka	Broker	Diğer	Toplam
15,0%	57,5%	4,0%	23,4%	0,0%	100,0%

SİGORTA ACENTESİ

I. TANIM VE UNSURLARI

A. TANIM

Türk Hukukunda sigorta acentesi sadece Sigorta Kanununda tanımlanmıştır. Sigorta Acenteleri Yönetmeliğinde ise bu tanıma atfen sigorta acentesinin gerçek veya tüzel olabileceği belirtilmiştir. Sigorta Kanunu anlamında sigorta acentesi, “ticarî mümessil, ticarî vekil, satış memuru veya müstahdem gibi tâbi bir sıfatı olmaksızın bir sözleşmeye dayanarak muayyen bir yer veya bölge içinde daimî bir surette sigorta şirketlerinin nam ve hesabına sigorta sözleşmelerine aracılık etmeyi veya bunları sigorta şirketleri adına yapmayı meslek edinen, sözleşmenin akdinden önce hazırlık çalışmalarını yürüten ve sözleşmenin uygulanması ile tazminatın ödenmesinde yardımcı olan kişiyi” ifade eder. Bu tanımın, acenteliğin sigorta sözleşmelerine ilişkin olduğunun belirtilmesi dışında, Türk Ticaret Kanunu’nun 116. maddesinde yer alan acente tanımından farkı, sözleşmenin akdinden önce hazırlık çalışmalarını yürüten ve sözleşmenin uygulanması ile tazminatın ödenmesinde yardımcı olan kişi” ifadesinin eklenmiş olmasıdır. Buna göre sigorta acentesi Türk Ticaret Kanunu 116 anlamında bağımsız tacir yardımcısıdır. Ancak tanımda yer alan “tazminatın tahsiline yardımcı olma” ifadesi isabetli değildir; zira tazminatın tahsili sadece zarar sigortalarında söz konusu olur; hayat sigortalarında sigorta bedeli ödenir. Dolayısıyla “... sözleşmenin uygulanması ile tazminatın ödenmesinde yardımcı olan ...” ifadesinin, hayat sigortası sözleşmelerini de kapsayacak şekilde “... özellikle rizikonun gerçekleşmesi hallerinde sözleşmelerin uygulanmasına ve ifasına yardımcı olan ...” şeklinde değiştirilmelidir.

B. UNSURLARI

Sigorta acenteliği faaliyetinde bulunabilmek için Levhaya kayıtlı olmak şarttır. Ancak bir gerçek veya tüzel kişinin Levhaya kayıtlı olması acente olduğunu değil, acentelik yapılabileceğini gösterir. Diğer bir anlatımla Levhaya kayıtlı olan bir gerçek ya da tüzel kişi, sadece Levhaya kayıtlı olduğu için sigorta acentesi olarak nitelenemeyeceği gibi, Levhada kaydının bulunmaması sebebiyle de sigorta acentesi olmadığı sonucuna varılamaz. Levhaya kayıtlı olsun olmasın bir gerçek ya da tüzel kişinin sigorta acentesi niteliğini haiz olup olmadığı, sigorta acentesi tanımından anlaşılan bağımsızlık, sözleşmeye dayanarak sigorta aracılığı faaliyetinde bulunma, süreklilik, belirli bir veya bölgede faaliyette bulunma, meslek edinme unsurları vasıtasıyla belirlenir.

I. Bağımsızlık

Sigorta acentesi ile sigortacı arasında tabiiyet ilişkisi bulunamayacağı, (mülga Sigorta Murakabe Kanunu’nun acente tanımında yer alan “her ne ad altında olursa olsun sigortacıya tâbi bir sıfatı olmaksızın” ifadesi yerine) Türk Ticaret Kanunu m. 116 hükmünde olduğu gibi “ticari mümessil, ticari vekil, satış memuru, müstahdem gibi tâbi sıfatı olmaksızın” şeklinde ifade edilmiştir. Dolayısıyla, sigorta acentesi bakımından bağımsızlık unsuru, genel acente kavramı bakımından bağımsızlık unsuru ile aynı anlamdadır. Türk Ticaret Kanunu m. 116 anlamında acentenin bağımsız olup olmadığı, acentenin tacire ait ticari işletmenin bünyesi içinde ondan emir ve talimat alacak biçimde bir görev üstlenmiş olarak yer alıp almadığı, kendi çalışma saatlerini ve süresini, işletmesinin organizasyonunu serbestçe belirleyip belirleyemediği, faaliyet masraflarına ve risklerine kendisinin katlanıp katlanmadığı, faaliyeti karşılığı sabit bir ücret alıp almadığı, vergi yükümlüsü olarak ödediği verginin türü ve miktarı gibi kıstaslara göre belirlenmekte, dolayısıyla acente ile tacir arasındaki sözleşme hükümlerinden ziyade acentenin nasıl faaliyet gösterdiği esas alınmaktadır.

Sigorta acentesini, sigortacının (sigorta acentesi ile aynı veya benzer faaliyette bulunan) bağımlı tacir yardımcıları ile dış teşkilatında yer alan adamlarından ayıran bağımsızlık unsurunun tespitinde de bu kıstaslar birlikte esas alınmalıdır.

Söz konusu kıstaslardan birinin esas alınıp diğerlerinin göz ardı edilmesi mümkün değildir. Buna göre sigorta şirketlerinin nam ve hesabına sigorta sözleşmelerine aracılık eden veya bunları sigorta şirketleri adına yapan gerçek veya tüzel kişinin, sigortacıdan emir ve talimat alacak şekilde sigorta şirketi bünyesinde görev almamış olması, faaliyette bulunacağı yer ve zaman ile faaliyette bulunma şeklini serbestçe belirleyebilmesi, işletmesinin risk ve masraflarına kendisinin katlanması, faaliyeti karşılığında komisyondan başka bir kazanç elde etmemesi bağımsız olduğunu gösterir.

Sigorta acentesinin bağımsızlığı, sigortacının kesinlikle talimat veremeyeceği anlamına gelmez. Taraflardan birinin (iş sahibinin) diğer tarafı (iş göreni) iş görme olarak nitelenen bir faaliyette bulunmakla görevlendirdiği her ilişkide, ilişkinin niteliği gereği iş sahibi, işi görene işin görülmesine ilişkin talimat verebilir. Sigorta acentesinin sigortacı nam ve hesabına sigorta sözleşmelerine aracılık ve/veya bu sözleşmeleri akdetmekle görevlendirilmiş olması da sigortacının bu faaliyetin icrasına ilişkin talimat vermesini gerektirir Türk Ticaret Kanunu'nun 124. maddesinde de acentenin talimat alma ve verilen talimata uyma yükümlülüğü düzenlenmiştir. Dolayısıyla sigortacı, aracılık edilecek ya da akdedilecek sigorta sözleşmelerine ilişkin (belirli bir miktarı aşan sigorta bedeli üzerinden yapılacak sözleşmelerde sigorta ettiren, sigorta konusu menfaat ve riziko durumu hakkında araştırma yapılması ya da sözleşme akdedilmeden önce onayının alınması gibi) talimatlar verebileceği gibi, belirli dönemlerde faaliyet raporu verilmesini isteyebilir ya da her türlü reklam ve tanıtım çalışmasını kendi onayına tabi tutabilir. Bu tür talimat ve yükümlülükler, sigorta acentesinin faaliyet düzenine esaslı müdahale niteliğinde olmadıkça, bağımsızlığı ortadan kaldırmaz.

2. Sözleşmeye Dayanarak Sigorta Aracılığı Faaliyetinde Bulunma

Sigortacı adına ve hesabına sigorta sözleşmeleri akdine aracılık (sigortacı ile sigorta yaptırmak isteyen kimseyi sigorta sözleşmeleri akdetmeleri amacıyla bir araya getirmek) veya bunları sigortacı adına yapma (sigorta aracılığı) faaliyetinde bulunan gerçek veya tüzel kişi, söz konusu faaliyeti bir sigortacı ile akdetmiş olduğu acentelik sözleşmesine dayandığı takdirde sigorta acentesi olarak nitelenebilir. Sigorta acentesinin acentelik faaliyetinin konusu ve kapsamı, diğer bir anlatımla sigortacı adına ve hesabına hangi sigorta branşlarına dahil sigorta türlerine ilişkin sözleşmelere aracılık edeceği ve/veya akdedeceği acentelik sözleşmesi ile belirlenir. Aracılık etme amacı olmaksızın sigortacıya reklam ve tanıtım hizmeti verenler sigorta acentesi olarak nitelendirilmez. Acentelik faaliyetinin konusu ve kapsamının sigorta sözleşmeleri ile sınırlı olması, sigorta acentesinin başka ticari faaliyette bulunma yasağı ile karıştırılmamalıdır. Söz konusu yasak kapsamında olmayan sigorta acentesi, sigorta acenteliği dışındaki faaliyetleri çerçevesinde acentesi olduğu sigortacı ile sigorta aracılığı dışında edimler üstlendiği hukuki ilişkiler kurabilir.

3. Süreklilik

Sigorta acentesi tanımında “daimî bir surette” denilerek, sigorta acenteliği faaliyetinin süreklilik arz etmesi gerektiği belirtilmiştir. Bu unsur, acente ile sigortacı arasında süresi belirlenmiş olsun olmasın, her halde uzun süreli bir ilişki kurulmuş olmasını gerektirir. İlişkinin uzun süreli olup olmadığı, sigortacılık çevrelerinde yerleşik anlayışa göre belirlenecektir. Tarafların acentelik sözleşmesi akdindeki amacı uzun süreli bir ilişki tesisi yönünde ise, sigortacı ile acente arasındaki sözleşmenin kısa bir süre sonra sona ermesi, süreklilik unsurunu ortadan kaldırmaz. Türk Ticaret Kanunu m. 116 hükmü bakımından bir sergi, kampanyaya da fuar gibi bir etkinlik süresince çok sayıda sözleşmeye aracılık etmekle görevlendirilen kişinin, diğer koşulların da mevcudiyeti halinde acente konumunda olduğu kabul edilmektedir. Ancak sigorta acenteliği olası sigorta ettirenlerle güvene dayalı uzun süreli ilişkiler kurulmasını gerektirdiğinden kısa bir süre için ya da belirli bir veya birden fazla sözleşmeye aracılık için görevlendirilen kişi sigorta acentesi olarak nitelenemez.

4. Belirli Bir Yer Veya Bölgede Faaliyette Bulunma

Acente tanımında olduğu gibi, sigorta acentesi tanımında da sigorta acentesinin “belirli bir yer veya bölgede” faaliyet göstereceği belirtilmiştir. Buna göre sigorta acentesi, belirli bir yer veya bölgede faaliyet göstermek üzere atanır. Türk Ticaret Kanunu m. 118 hükmünde “aksi yazılı olarak kararlaştırılmış olmadıkça, müvekkil, aynı zamanda ve aynı yer veya bölge içinde aynı ticaret dalı için birden fazla acente tayin edemeyeceği gibi, acente de aynı yer veya bölge içinde birbirleriyle rekabette bulunan birden fazla ticari işletmeler hesabına aracılık yapamayacağı” öngörülmüştür.

Dolayısıyla sigorta acentesinin faaliyet göstereceği coğrafi alanın belirlenmesi, aksi yazılı olarak kararlaştırılmış olmadıkça Türk Ticaret Kanunu m. 118 hükmünde öngörülen sonuçları dolayısıyla her iki taraf açısından da gerekli ve önemlidir.

5. Meslek Edinme

Genel olarak bir faaliyetin meslek edinilmesi, o faaliyet kapsamındaki işlerin sürekli olarak ücret karşılığında yapılacağını ifade eder. Acente kavramı bakımından acentelik faaliyetinin meslek edinilmiş olması ise, acentenin “ticari işletmeler arasındaki sözleşmelerin yapılmasına aracılık etmek ya da bu sözleşmelerin ilgili işletmeler adına ve hesabına bizzat yapılmasını sağlamak üzere kendisine ait bağımsız bir ticari işletme oluşturması ve bu işletmeyi kendi adına ve hesabına işleterek tacir sıfatını kazanması” demektir.

Buna göre sigorta acenteliğinin meslek edinilmesi, sigorta acentesinin sigortacılar için sigorta sözleşmelerine aracılık etmek ve/veya sigortacılar adına bu sözleşmeleri akdetmek üzere ticari işletme oluşturması ve bu işletmeyi kendi adına ve hesabına işletmesidir. Dolayısıyla meslek edinme unsuru, sigorta acenteliğinin arızı olarak değil, ücret (komisyon) karşılığı sürekli olarak icra edilen bir faaliyet olduğunu ifade eder.

2002/92/Europäische Gemeinschaft (Avrupa Topluluğu) sayılı Direktifin sigorta ve reasürans aracılığı tanımlarında “meslek edinme” değil, “ücret karşılığında” ifadesi kullanılmış; böylece meslek edinmeksizin ücret karşılığında yapılan arızı sigorta aracılığı faaliyetleri de Direktifin uygulama alanı kapsamına dahil edilmiştir. Buna karşılık Sigorta Kanunu’nun sigorta acentesi tanımında “meslek edinme” unsuruna yer verilmiştir. Bu unsur gereği, arızı olarak sigorta sözleşmelerine aracılık edenler ya da bu sözleşmeleri sigortacı adına ve hesabına yapanlar acente olarak nitelenemez.

Sigorta acentesi kavramı, 2002/92/EG Europäische Gemeinschaft sayılı Direktife göre daha dar kapsamlı bir şekilde tanımlanmış olmakla birlikte, “Sigorta Kanunu’na göre yetkili olanlar dışında hiçbir gerçek veya tüzel kişinin sigorta acenteliği faaliyetinde bulunamayacağı” öngörülmüştür.

Ayrıca bu hükme aykırı davrananlar ve “sigorta acenteliği yapamayacaklarla, sigorta acenteliği sözleşmesi yapan sigorta şirketlerinin bu işten sorumlu yöneticileri” hakkında adli ceza uygulanacağı hüküm altına alınmıştır.

Dolayısıyla Türk Hukukunda meslek edinmeksizin ücret karşılığında sigorta aracılığı faaliyetinde bulunmaya imkân verilmediğinden, sigorta acentesi kavramının 2002/92/EG sayılı Direktife göre daha dar kapsamlı tanımlanmasından kaynaklanabilecek sakıncalar, yaptırım getirilmek suretiyle önlenmiştir.

ACENTE TÜRLERİ

Sigortacılık Kanunu'nda yer alan tanıma göre sigorta acentelerini sigortacıyı temsil hususunda sahip olduğu yetkiyi esas alarak aracı ve sözleşme yapma ve/ veya prim tahsiline yetkili sigorta acenteleri olarak gruplandırmak mümkündür. Sigorta acenteleri, sözleşme yapma ve/veya prim tahsil yetkisinin belirli sigorta türleri ile sınırlandırılmış olup olmadığına, bir veya birden fazla sigortacı için faaliyette bulunup bulunmadığına ve sigorta acenteliğini asıl ya da tali faaliyet olarak icra edip etmediğine göre de gruplandırılabilir²⁵. Sigortacılık Kanunu ve Sigorta Acenteliğı Yönetmeliğı'nde acentenin acente tayin etmesini yasaklayan bir düzenleme bulunmamakla birlikte, denetim uygulaması sigorta acentesinin (tali) acente tayin etmesinin mevzuata aykırı olduğu yönündedir. Bu nedenle asıl – tali acente ayırımından söz etmek gereksizdir.  zerinde durulması gereken diğer bir acente türü, uygulamada “captive acente” (bağlı acente – şirket acentesi) olarak adlandırılan acentelerdir.

1. Aracı Sigorta Acentesi — (Sözleşme Yapmaya Ve/Veya Prim Tahsiline) Yetkili Sigorta Acentesi

Aracı sigorta acentesi (Vermittlungsvertreter), acentelik faaliyetinin kapsamı sigortacı adına ve hesabına sigorta sözleşmelerine aracılıkla sınırlı olan acentedir; akdedilmek istenen veya somut durumda akdedilmesi gereken sigorta sözleşmesine ilişkin bilgi vermek, danışmanlık yapmak, ikna ve pazarlık etmek suretiyle olası sigorta ettiren ile sigortacıyı sözleşme görüşmelerinde bulunmak üzere bir araya getirir; sözleşme akdine yönelik hazırlık çalışmalarını yapar. Sözleşme akdetme yetkisi olmadığından, sözleşme akdine yönelik (icap veya kabul) irade beyanlarında bulunamaz; bu tür irade beyanlarının karşı tarafa ulaştırılmasında aracı olabilir. Sigorta Acenteliğı Yönetmeliğı m. 10 / 1 hükmünde aracı sigorta acentesinin, hangi yetkili sigorta acentesine bağlı bulunacağının Levhaya işlenmek üzere sigortacı tarafından tescil ve il n ettirilip TOBB'ne bildirileceği  ng r lm ş ise de, yetkili acenteye bağlanmanın hüküm ve sonuçları, özellikle acentelik komisyonu bakımından bir paylaşımın söz konusu olup olmayacağı hakkında herhangi bir açıklık ihtiva etmeyen bu hüküm, aracı acentenin yetkili acentenin denetiminde faaliyet göstereceği ya da yetkili acentenin kendisine bağlı bulunan aracı acenteye talimat verebileceği şeklinde yorumlanamaz. Aracı acentenin yetkili sigorta acentesinden tek farkı sözleşme yapma ve/veya prim tahsil etme yetkisine sahip olmamasıdır.

Sözleşme yapmaya yetkili sigorta acentesi (Abschlussvertreter), sigorta şirketleri adına sigorta sözleşmeleri yapma yetkisine de sahip acentedir. Bu itibarla sözleşme yapmaya yetkili sigorta acentesi, aracı sigorta acentesinin faaliyetlerine ilaveten sözleşme yapma teklifinde bulunabileceği gibi, sözleşme tekliflerine karşı kabul beyanında bulunmaya da yetkilidir. Ancak sigorta acentesinin sözleşme yapmaya yetkili kılınmış olması, prim tahsiline de yetkili olduğu anlamına gelmez; bu yetkinin ayrıca verilmiş olması gerekir. Sigorta şirketlerince yetkilendirilmemiş acentelerin prim tahsilatı yapamaz.

Bir sigorta acentesinin bazı sigorta türleri için aracı, bazı sigorta türleri için sözleşme yapmaya yetkili acente olarak atanması mümkündür. Ancak sigorta acentesine (hayat sigortası ile zorunlu sigortalar dışında) tek bir sigorta türü için dahi sözleşme yapma veya prim tahsil etme yetkisi verilmiş olması, acentenin başka ticari faaliyette bulunma yasağına tâbi olması sonucunu doğurur.

2. Sınırlı Yetkili Sigorta Acentesi — Yetkisi Sınırlandırılmamış Sigorta Acentesi

Sınırlı yetkili sigorta acentesi, sadece hayat sigortaları ile zorunlu sigortalar için sözleşme yapma ve/veya prim tahsili yetkisi verilmiş olan acentelerdir.

Hayat sigortası ve zorunlu sigortalar dışındaki sigortalar için de sözleşme yapma ve/veya prim tahsil etme yetkisine sahip acenteler, **yetkisi sınırlandırılmamış acenteler**dir. Türk Hukukuna özgü bu ayırım, sigorta acenteliğı ve bireysel emeklilik işlemleriyle ilgili aracılık faaliyeti dışında başka ticari faaliyette bulunma yasağına tâbi olup olmama açısından önemlidir; sınırlı yetkili sigorta acenteleri söz konusu yasaklamaya tâbi değildir.

3. Tek Sigortacı Acentesi — Birden Fazla Sigortacı Acentesi

Bir sigorta acentesi tek bir sigortacının acenteliğini yapabileceği gibi, Ticaret Kanunu uyarınca sundukları sigorta türleri itibarıyla birbirleri ile rekabet içinde bulunmayan birden fazla sigortacının acenteliğini de yapabilir. Sigorta acentesinin birden fazla sigortacının acenteliğini üstlenip üstlenemeyeceği hususunda acentelik yetkisinin kapsamı değil, acentelik faaliyetinin konusu belirleyicidir. Dolayısıyla birden fazla sigorta acenteliğinde, acentenin sigortacıların aracı acentesi veya sözleşme yapmaya yetkili acentesi olmasının bir önemi yoktur. Bu husus dışında tek sigortacı acentesi — birden fazla sigortacı acentesi ayırımının uygulama açısından bir önemi yoktur.

4. Sigorta Acenteliğini Asıl Mesleki Faaliyet Olarak İcra Edenler —

Tali Mesleki Faaliyet Olarak İcra Edenler

Alman Hukukunda sigorta acenteliği yanında başka bir faaliyette bulunan sigorta acenteleri, asıl faaliyetinin sigorta acenteliği olup olmadığı esas alınarak sigorta acenteliğini asıl mesleki faaliyet olarak icra edenler (hauptberuflicher Vertreter) - tali faaliyet olarak icra edenler (nebenberuflicher Vertreter) olarak iki gruba ayrılmaktadır. Bu ayırım, acenteliği tali faaliyet olarak icra edenler hakkında Alm.TK m. 92b hükmünde özel düzenleme getirilmiş olması sebebiyle önemlidir. Türk Hukukunda da (sigorta acenteliği ve bireysel emeklilik aracılığı dışında başka ticari faaliyette bulunma yasağına tâbi sigorta acenteleri hariç), sigorta acenteliğinin tali faaliyet olarak icrası kural olarak mümkündür. Ancak Sigortacılık Kanunu'nda ya da Ticaret Kanunu'nda acenteliğin tali faaliyet olarak icra edilmesi hakkında (Alm. TK m. 92 hükmü benzeri) özel bir düzenleme getirilmediğinden, sigorta acenteliğini asıl mesleki faaliyeti olarak icra eden acente — tali mesleki faaliyet olarak icra eden acente ayırımının bir önemi yoktur.

5. Bağlı (Captive) Acente

Bağlı (captive) acente, geniş sigorta kapasitesine sahip büyük endüstri, sanayi ve ticaret şirketleri, özellikle şirketler grupları (holdingler) tarafından kendi sigortalananabilir değerleri ile sorumluluklarının sigortalınması ve kendi elemanlarına ilişkin (sağlık sigortası gibi) sigortaların yaptırılmasında sigorta aracılığı faaliyetinde bulunmak üzere kurdukları bağlı (yan) şirketlerdir. Bu şirketler, bağlı oldukları şirket veya grup bünyesindeki şirketlere, bunların hangi sigorta teminatlarını hangi kapsam ve koşullarla alması gerektiğini tespit ile gereken sigorta sözleşmelerinin en uygun koşullarla akdedilmesi ve rizikonun gerçekleşmesi halinde tazminatın tahsili gibi hususlarda sigorta danışmanlığı hizmeti vermektedir. Ancak şirket acentesi olarak da adlandırılan bu şirketlerin kurulmasındaki temel amaç, ihtiyaç duyulan sigorta teminatını daha düşük bedelle elde etmektir. Acentenin bağlı olduğu şirket veya holdingin akdetmek durumunda olduğu ya da akdedebileceği sigorta sözleşmeleri uyarınca ödenmesi gereken ve önemli bir işletme gideri oluşturan sigorta priminin bir kısmının bağlı acenteye (dolayısıyla acentenin bağlı olduğu şirket veya holdinge) acentelik komisyonu olarak ödenmesi sonucunda sigorta maliyeti azaltılmaktadır. Ayrıca acentenin bağlı bulunduğu şirket ya da holding çalışanlarına ilişkin çeşitli sigortalar da bu acenteler vasıtasıyla yaptırıldığından, acente komisyonu gelir olarak da elde edilmektedir. Dolayısıyla bağlı acentelerin faaliyet alanı, bağlı olduğu şirket veya şirket grubunun mal ve sorumluluk sigortaları ile bu şirketlerin çalışanlarının çeşitli sigortaları ile sınırlıdır.

Bir şirket ya da şirketler grubunun sigortacılık işlemlerini sigorta acenteliği faaliyetinde bulunmak üzere kurduğu yan şirketi üzerinden gerçekleştirmesinde, acentenin sigorta ettiren konumunda olan bir şirket ya da şirketler grubu ile hukuki ve/veya mali bağlantı içinde bulunmasında ya da bu şirketlere sigorta danışmanlığı hizmeti vermesinde hukuka aykırı bir yön bulunmamakla birlikte, bağlı acentelik uygulamasının herhangi bir sakıncası bulunmadığını ya da tamamen hukuka uygun olduğunu kabul etmek de mümkün değildir.

Bağlı (captive) acenteliğin temel sakıncalarından biri, acentenin bağlı olduğu şirket ya da şirketler grubunun, acente vasıtasıyla diğer sigorta ettirenlere göre daha düşük bedelle sigorta himayesine sahip olmasıdır, zira sigortacının bağlı acenteye yaptığı komisyon ödemesi, primin bir kısmının sigorta ettirene (acentenin bağlı olduğu şirket veya şirket grubuna) iadesi sonucunu doğurmaktadır. Ancak sigorta tekniği, bir sigorta türünde tehlike birlikteliği oluşturan sigorta ettirenlerin (özellikle prim — riziko dengesi açısından) eşit koşullarla sigorta himayesi verilmesini zorunlu kılmaktadır; tehlike birlikteliği oluşturan sigorta ettirenlerden bazılarına prim indirimi gibi özel menfaatler sağlanması diğerlerinin aleyhinedir. Dolayısıyla bir sigorta türünde tehlike birlikteliği oluşturan sigorta ettirenlerin eşit muameleye tâbi tutulması, sigorta sisteminin sorunsuz bir şekilde işlemesi açısından son derece önemlidir. Bu nedenle Alman Hukukunda denetim idaresine sigortacı veya sigorta aracıları tarafından sigorta ettirenlere (prim iadesi gibi) özel menfaat sağlanmasını yasaklama yetkisi verilmiş olup (Alm. SDK 81 / 2, c. 4)40, bağlı acenteye yapılan komisyon ödemesi, prim iadesi kapsamında olup olmadığı yönünden denetlenmektedir.

Bağlı acentelik uygulamasının diğer bir sakıncası rekabette eşitsizlik yaratmasıdır. Bağlı acente, sigorta sözleşmelerine aracılık etmek veya bunları akdetmek için bir faaliyette bulunmadığı ve bu faaliyetin gerektirdiği bazı masraflara (tanıtım masrafı gibi) katlanmak durumunda olmadığından, diğer acenteler bağlı acentelerle rekabet edememektedir. Sigortacılar bakımından da benzer durum söz konusudur; bağlı acente ile çalışan sigortacı, bağlı acente vasıtasıyla büyük miktarda prim elde ederken, diğer sigortacılar prim elde etmek için (tanıtım ve reklam masrafları, doğrudan satış elemanı ücretleri gibi) masraflar yapmak durumunda kalmaktadır.

Bağlı acentelik uygulaması, bu acenteliklerin çoğu zaman bağlı olduğu şirket ya da şirketler grubunun komisyon tahsil birimi olmaktan öte bir işlevinin olmaması, dolayısıyla fiilen aracılık faaliyetinde bulunmaması, acentelik kurumunun sigortanın gelişmesi ve yaygınlaşmasına katkısının azalmasına sebebiyet vermesi açısından da sakıncalıdır.

8

Sigortacı tarafında yer almak ve onun menfaatini gözetmekle yükümlü olan acentenin, bağlı bulunduğu şirket veya holding (sigorta ettiren) tarafında yer alarak onun menfaatini korumak durumunda olması, bağlı acentelik uygulamasının diğer bir sakıncalı yönüdür. Bağlı acentenin faaliyeti, bağlı bulunduğu şirket veya grubun sigorta işlemleri ile sınırlı olduğundan, görünürdeki acentelik ilişkisinin tersine bir durum söz konusudur; görünürde bir veya birden fazla sigortacının sunduğu sigortanın pazarlanması ve satışı için faaliyet gösteren bağlı acente, aslında bağlı olduğu şirketin sigorta himayesi alım işini yapmaktadır. Diğer bir anlatımla bağlı acente, satıcı acentesi değil, brokerliğe benzer bir faaliyette bulunan alıcı acentesidir. Sigortacıların çoğu zaman bu durumu bilerek bağlı şirketlerle acentelik ilişkisi kurmasındaki temel etken, bağlı acentenin dahil olduğu şirket ya da grubun tüm sigortasını yapabilme imkanına sahip olmaktır. Ancak sigorta aracılarında görünürdeki hukuki durumun fiili duruma uygun olması (faaliyet izni hangi tür aracılık için verilmişse, o şekilde faaliyette bulunulması), sigortacılık sektörünün gelişimi açısından son derece önemlidir; zira sigortacılık sektörünün gelişmesi, güven ve istikrara bağlıdır. Dolayısıyla fiili durumu görünürdeki hukuki durumundan farklı olan bağlı acentelikler, sigortacılık sektörünün gelişmesi açısından olumsuzluk teşkil etmektedir.

B. UYGULANACAK HÜKÜMLER

Ticaret Kanunu'nun 117. maddesinde "hususî kanunlardaki hükümler mahfuz olmak üzere Ticaret Kanunu'nun acentelik hakkındaki sekizinci fasıl hükümlerinin, sigorta sözleşmelerinin akdine aracılık edenler hakkında da uygulanacağı" hüküm altına alınmıştır. Bu hükme rağmen Sigortacılık Kanunu'nun sigorta acenteleri hakkındaki 23. maddesinin son fıkrasında da "Ticaret Kanunu'nun acenteler hakkındaki hükümlerinin sigorta acenteleri hakkında da uygulanacağı" öngörülmüştür.

Bununla birlikte, Sigortacılık Kanunu hükümlerinde acentelik sözleşmesinin sona ermesi halinde komisyon ve tazminat hakkı ve yine Sigortacılık Kanunu m. 23 / 17 hükmünde sır saklama yükümlülüğü hakkında düzenleme getirildiği gibi, Sigorta Acenteliği Yönetmeliği de (acente komisyonları, acenteler ve sigorta şirketlerinin kendi aralarındaki hesaplarda üçer aylık dönemlerde hesap mutabakatı sağlamak zorunda oldukları gibi) acentelik ilişkisi kapsamındaki bazı hususlar hakkında hüküm ihtiva etmektedir. Bundan başka Sigorta Sözleşmelerinde Bilgilendirmeye İlişkin Yönetmelik'te öngörülen yükümlülükler, sigorta acenteleri hakkında da geçerlidir. Dolayısıyla Sigortacılık Kanunu K m. 23 / 18 hükmünde belirtilmemiş olsa da Sigortacılık Kanunu, Sigorta Sözleşmelinde Bilgilendirmeye İlişkin Yönetmelik ve Sigorta Acenteliği Yönetmeliği'nde yer alan hükümler mahfuz olup, Ticaret Kanunu m. 116 vd. hükümleri sigorta acenteliğinin mahiyetine uygun olduğu ölçüde uygulanabilir.

Ticaret Kanunu m. 116 / 2 hükmünde acentelik hakkındaki sekizinci fasılda (Ticaret Kanunu m. 116 - 134) hüküm bulunmayan hallerde, aracı acentelere tellâllık hükümleri; sözleşme yapmaya yetkili acentelere komisyon hükümleri, bunlarda da hüküm bulunmaması halinde vekâlet hakkındaki BK hükümleri uygulanacağı öngörülmüştür. Buna göre sigorta acentelerine Sigortacılık Kanunu, Sigorta Sözleşmelinde Bilgilendirmeye İlişkin Yönetmelik, Sigorta Acenteliği Yönetmeliği, Ticaret Kanunu 116 -134, 100- 115, Borçlar kanunu m. 416 - 430, 386 - 398 hükümleri uygulanacaktır. Dolayısıyla sigorta acentelerine uygulanacak olan hükümler son derece dağınıktır. Ayrıca acenteler hakkında uygulanacak olan (Ticaret Kanunu m. 123 / 2, 125,132 gibi) bazı hükümler doğrudan sigorta acentelerine uygulanabilir içerikte olmadığı gibi, sigorta acenteliğinin niteliğine uygun değildir. Bu durum, sigorta acenteliği sözleşmesi ve bu kapsamda sigorta acentesinin sözleşmeden doğan hakları, yükümlülükleri ve yetkileri hakkında özel düzenleme getirilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Ticaret Kanununda sigorta sözleşmelerinin büyük oranda sigorta acenteleri vasıtasıyla ya da sigorta acenteleri tarafından akdedildiği, dolayısıyla sigorta acenteliği hakkında düzenleme getirilmesi gereği dikkate alınmamıştır. Bunun sonucunda Ticaret Kanunu'nda sigorta acenteleri ve genel olarak sigorta aracıları hakkında bir düzenleme getirilmemiş olması önemli bir eksikliktir.

III. SİGORTA ACENTESİNİN DİĞER TACİR YARDIMCILARINDAN FARKI

Ticaret Kanunu m. 116 vd. hükümlerine tâbi olup olmama açısından taşıdığı önem sebebiyle, acenteyi benzer tacir yardımcılarında, acentelik sözleşmesini benzer sözleşmelerden farklı kılan unsurların belirlenmesi gerekmektedir. Sigorta acentesi bakımından bu tür bir değerlendirme, (bağımlı ya da bağımsız) bir tacir yardımcısının sigorta acenteliğine benzer faaliyette bulunması, diğer bir anlatımla sigorta sözleşmelerine aracılık etmesi mümkün ise gerekli olabilir. Dolayısıyla öncelikle bir tacir yardımcısının sigorta acenteliğine benzer faaliyette bulunup bulunamayacağı incelenmek gerekir.

Sigortacılık Kanunu m. 2, (b) bendinde sigorta aracısı, “sigorta acentesi ve brokeri” olarak tanımlanıp sınırlandırılmış; ayrıca sigorta acenteliğinin TOBB tarafından tutulan Levhaya kayıtlı gerçek ve tüzel kişilerce (Sigortacılık Kanunu m. 23 / 1), sigorta brokerliğinin ise Müsteşarlıktan alınan brokerlik ruhsatı ile yapılabileceği öngörülmüştür. Buna göre sigorta acenteliği ya da sigorta brokerliği yapma iznine sahip olmayan bir gerçek ya da tüzel kişinin sigorta aracılığı faaliyetinde bulunması mümkün değildir. Sigorta ve reasürans şirketlerinin sigorta acenteliği ve brokerliği yapma iznine sahip olmayan bir gerçek veya tüzel kişi ile aracılık ilişkisi kurması da sigortacılık mevzuatına uygun faaliyette bulunma zorunluluğuna (Sigortacılık Kanunu m. 32 / 2) aykırılık teşkil eder. Şu halde sigorta acentesi ve brokeri dışında diğer bir bağımsız tacir yardımcısının (ticaret işleri tellâlı) sigorta aracılığı faaliyetinde bulunması mümkün olmadığından, sigorta acentesi ile diğer bir bağımsız tacir yardımcısı arasında benzerlik de söz konusu olmayacaktır. Bu nedenle sigorta acentesi ile diğer bir bağımsız tacir yardımcısı arasında sigorta acentesinin sigorta aracılığı faaliyetinde bulunduğu dışında bir farklılık aranmasına gerek yoktur.

Buna karşılık sigorta brokeri, sigorta acentesi gibi, sigorta sözleşmelerinin akdine aracılık eden bağımsız tacir yardımcısıdır. Dolayısıyla sigorta acentesini sigorta brokerinden farklı kılan unsurların belirlenmesi önemlidir. Sigortacılık Kanunu’nda yer alan tanıma göre sigorta brokeri olası sigorta ettiren tarafında yer alır; kendisini görevlendirenle ilişkisi sürekli değildir. Buna karşılık sigorta acentesi sigortacı ile süreklilik arz eden bir ilişki içindedir. Sigorta brokeri aracılık ettiği sözleşme için sigortacıdan komisyon, temsil ettiği müşteriden danışmanlık ve risk yönetimi ücreti (Sigorta ve Reasürans Brokerleri Yönetmeliği m. 13); acente ise sigortacıdan aracılık ettiği veya akdettiği sözleşmeler uyarınca ödenen sigorta primi üzerinden komisyon elde eder.

Bağımlı tacir yardımcıları bakımından öncelikle sigorta şirketlerinin sigorta acenteliğine benzer faaliyette bulunmak üzere bağımlı tacir yardımcıları görevlendirip görevlendirilemeyeceği meselesine açıklık getirmelidir. Bağımlı tacir yardımcılarından ticari mümessil Borçlar Kanunu. 449 - 452 hükümlerinde düzenlenmiş olup, gerçek ya da tüzel kişi tacirleri, bazı istisnalar dışında en geniş biçimde temsil etmek ve işletmeyi yönetip, işletmenin gerektirdiği olağan nitelikteki tüm işlem ve sözleşmeleri, tıpkı tacirin kendisi gibi, onun adına ve hesabına üçüncü kişilerle gerçekleştirmek konusunda yetkili kılınan, görevini tacirin emir ve talimatı altında sürekli olarak yapan bağlı tacir yardımcısıdır” şeklinde tanımlanmakta ve sadece gerçek kişilerin ticari mümessil olarak atanabileceği kabul edilmektedir.

Sigortacılık Kanunu’nun “sigorta ve reasürans şirketlerinin teşkilat ve yöneticileri” başlıklı 4. maddesi ile “Sigorta Şirketleri Ve Reasürans Şirketlerinin Kuruluş Ve Çalışma Esaslarına İlişkin Yönetmelik” hükümlerine göre ticari mümessil atanmasına hukuken bir engel yoktur. Ancak işletmenin gerektirdiği olağan nitelikteki tüm işlem ve sözleşmeleri gerçekleştirmek konusunda temsil yetkisine sahip olan ve yetkisi ancak istisnai hallerde sınırlandırılabilen ticari mümessil, sigorta şirketlerinin teşkilatında yetki ve görevi itibarıyla genel müdür ve yardımcıları konumunda olacaktır. Sigortacılık Kanunu m. 4 ve Sigorta Şirketleri Ve Reasürans Şirketlerinin Kuruluş Ve Çalışma Esaslarına İlişkin Yönetmeliğin 8. maddesinde genel müdür, genel müdür yardımcıları, diğer yöneticiler ve birinci derecede imza yetkisini haiz çalışanların sahip olması gereken nitelikler belirtilmiştir. Buna göre sigorta şirketlerinin, genel müdür ve yardımcıları için aranan nitelikleri haiz olması koşuluyla ticari mümessil atayabileceği kabul edilmek gerekir.

Borçlar Kanunu m. 453 hükmünde düzenlenen ticari vekil, “ticari mümessil sıfatını haiz olmaksızın tacirin, ticari işletmesinin tüm ya da belirli bazı olağan işlerini yerine getirmek üzere” tacir veya ticari mümessil tarafından atanan bağımlı tacir yardımcısıdır. Ticari mümessilin ticaret siciline tescil ettirilmesi zorunlu iken, ticari vekil bakımından böyle zorunluluk öngörülmediği gibi, tescil ettirilebileceği yönünde bir düzenleme de yoktur. Bir tür ticari vekil konumunda olan satış memuru ise, ticari vekilden farklı olarak işletmenin merkez ve şubeleri dışında işletme için sözleşmelere aracılık etmek veya bunları akdetmek faaliyetinde bulunan bağımlı tacir yardımcısıdır. Ticari vekil ve satış memuru, ticari mümessil kadar geniş temsil yetkisine sahip olmadığı gibi, temsil yetkisinin gerekli görülen hallerde ve kapsamda sınırlandırılması da mümkündür. Sigorta şirketlerinin ticari vekil veya satış memuru atayabileceği açık olup, bu atamalar, Sigortacılık Kanunu’nun 4. maddesi ve Sigorta Şirketleri Ve Reasürans Şirket’lerinin Kuruluş Ve Çalışma Esaslarına İlişkin Yönetmeliğin 8. maddesi hükümlerine tâbi değildir.

Sigorta şirketlerinin ticari mümessil, ticari vekil ve satış memurları atayıp, bunları kendi nam ve hesabına sigorta sözleşmelerine aracılık etmek veya sigorta sözleşmeleri akdetmekle görevlendirmesi halinde, söz konusu tacir yardımcıları, kısmen veya tamamen sigorta acenteliğine benzer faaliyette bulunacaklardır. Ancak ticari mümessil, ticari vekil ve satış memurları, bağımlı tacir yardımcıları, sigorta acentesi ise bağımsız tacir yardımcısı olduğundan bunların birbirinden ayrılmasında bir güçlük bulunmamaktadır. Bununla birlikte, söz konusu tacir yardımcısı atamaları, tacir yardımcısı gerçek kişinin sigorta acenteliği yapabilme koşullarına tâbi olmaksızın sigorta aracılığı faaliyetinde bulunmasına imkân verir. Bu nedenle bağımlı tacir yardımcısının sigortacı ile iç ilişkisinde gerçekten bağımlı olup olmadığının tespiti önemlidir.

IV. SİGORTA ACENTELİĞİ SÖZLEŞMESİ

Sigorta acentesi bir sözleşmeye dayanarak sigorta şirketlerinin nam ve hesabına sigorta aracılığı faaliyetinde bulunur. İfadesi Sigortacılık Kanununda yer almaktadır.

Sigorta acentesi ile sigorta şirketi arasında acentelik ilişkisi tesis eden bir sözleşmenin akdedilmesi zorunludur. Diğer bir anlatımla sigorta acentesi; bir sigorta şirketi ile acentelik sözleşmesi akdetmeksizin sigorta aracılığı faaliyetinde bulunamaz.

Sigorta acenteliği sözleşmesinin bir tarafı sigorta şirketi; diğer tarafı sigorta acentesidir. Sigortacılık Kanunu anlamında sigorta şirketi "Türkiye'de kurulmuş sigorta şirketi ile yurt dışında kurulmuş sigorta şirketinin Türkiye'deki teşkilatını ifade eder. Tanımda ". Sigorta şirketleri nam ve hesabına sigorta sözleşmelerine aracılık etmeyi ve bunları sigorta şirketleri nam ve hesabına yapmayı ..." denildiğinden; bir reasürans şirketi, sigorta acenteliği sözleşmesinin tarafı olamaz. Sözleşmenin diğer tarafı sigorta acenteliği yapma iznine sahip sigorta acentesidir. Yine kanunda "sigorta acenteliği yapamayacaklarla" sigorta acenteliği sözleşmesi yapan sigorta şirketlerinin bu işten sorumlu yöneticileri hakkında adli para cezası uygulanacağı öngörülmüş olup, bu hükümde yer alan "sigorta acenteliği yapamayacaklar" ifadesi, uygunluk belgesi almamış gerçek ve tüzel kişileri de kapsar. "Müsteşarlıktan uygunluk belgesi almadan sigorta acenteliği yapanların adli para cezası ile cezalandırılacağı" öngörülmüştür. Bu hükümden sigorta acenteliği sözleşmesi akdedildiği anda uygunluk belgesi alınmış olmasının zorunlu olmadığı anlaşılmaktadır. Buna göre bir sigorta şirketi ile sigorta acenteliği sözleşmesi akdeden gerçek veya tüzel kişinin, sigorta acenteliği yapma izni niteliğindeki uygunluk belgesi almamış olmasının sözleşmenin geçerliliğine bir etkisi yoktur. Sigorta acenteliği sözleşmesi akdeden gerçek veya tüzel kişi, sözleşmenin akdinden sonra uygunluk belgesi alamazsa, (uygunluk belgesi almaksızın sigorta aracılığı faaliyetinde bulunamayacağından) sözleşmeden doğan edimini yerine getiremez. Bu durum, sigorta aracılığı faaliyetinde bulunmayı taahhüt eden taraf için sözleşmenin akdinden önce mevcut subjektif imkânsızlık teşkil ettiğinden sözleşmenin geçerliliğini etkilemez; sigorta aracılığı faaliyetinde bulunmayı üstlenen taraf borcun ifa edilmemesinden sorumlu olur.

Sigorta Kanunu, Ticaret Kanunu ya da Sigorta Acenteler Yönetmeliği'nde sigortacı ile sigorta acentesi arasında akdedilmesi gereken sözleşmenin şekle tâbi olup olmadığı hususunda bir düzenleme getirilmemiştir. Acente ile müvekkili arasında bir sözleşmenin akdedilmesi zorunluluğunu öngören Ticaret Kanununda da acentelik sözleşmesinin şekli hakkında bir düzenleme bulunmamaktadır.

TTK "aksi yazılı olarak kararlaştırılmadıkça", "hususî ve yazılı muvafakati veya vekâleti olmadan" ve "hususî ve yazılı bir muvafakat olmadan" ibarelerine yer verilmiş olması, acentelik sözleşmesinin yazılı şekle tâbi kılındığını kabule yeterli olmayıp, söz konusu ibareler, acentelik sözleşmesinin değil, acentelik sözleşmesi kapsamında tarafların yasal düzenlemeden ayrılan anlaşmalarının yazılı şekilde yapılmasını öngörmektedir.

Borçlar Kanunu'nun 11. maddesinde "kanunda aksine bir düzenleme olmadığı takdirde, sözleşmenin geçerliliğinin herhangi bir şekle bağlı olmadığı" öngörülmüştür. Dolayısıyla acentelik sözleşmesinin geçerliliği kanunen bir şekle tâbi değildir.

TTK acenteliğe ilişkin hükümleri sigorta acenteleri hakkında da uygulanacağına göre, bu sonuç sigorta acenteliği sözleşmesi bakımından da geçerlidir. Sigorta acenteliği sözleşmesi, tarafların yazılı, Sözlü açık ya da zımni irade beyanları ile kurulabilir. Bununla birlikte uygulamada Hukuk Muhakemeleri Kanunu belirli miktarı aşan hukuki işlemlerin yazılı delille ispatlanması gerektiğini belirttiği için (2020 yılı için 4.480 TL) ispat açısından sorunla karşılaşmamak için sözleşmenin yazılı şekilde yapılması tercih edilmektedir.

Uygulamada sigorta şirketlerinin acentelik sözleşmelerinin akdinde kullanmak üzere standart sözleşme şartları oluşturdıkları ve bu şartlarla yazılı sözleşme akdettikleri görülmektedir.

SÖZLEŞMENİN NİTELİĞİ

Sigorta acenteliği sözleşmesi gereğince sigorta acentesi, sigortacıya karşı sigorta aracılığı faaliyetinde bulunmak suretiyle yerine getireceği iş görme borcu altına girmektedir. Buna göre sigorta acenteliği sözleşmesi iş görme borcu doğuran bir sözleşmedir. Borçlar Kanunu'nda düzenlenmiş olan hizmet, istisna ve vekâlet sözleşmeleri dışında iş görme borcu doğuran bir sözleşmenin nitelendirilmesi, sözleşme ilişkisine uygulanacak hükümlerin belirlenmesi bakımından önemlidir. Zira bu tür bir sözleşme kanunda düzenlenmiş ise ilgili düzenlemede hüküm bulunmayan hallerde, kanunda düzenlenmemiş ise tarafların serbest iradeleri ile oluşturduğu sözleşme ilişkisine uygulanacak hükümler, söz konusu sözleşmenin hizmet, istisna ya da vekâlet sözleşmelerinden hangisinin kapsamına girdiğine bağlı olarak belirlenir.

Sigorta acentesi, belirli ya da belirsiz bir zaman için sürekli olarak Sigorta aracılığı faaliyetinde bulunmak suretiyle ifa edeceği iş görme borcu altına girdiğinden, sigorta acenteliği sözleşmesi taraflar arasında sürekli borç ilişkisi kurar. Bu borcunu ifa kapsamında sigorta sözleşmelerine aracılık etmeye ve/veya bunları sigortacı adına akdetmeye yönelik çaba göstermekle yükümlüdür. Ancak çaba gösterme ücrete hak kazandırmaz; sigorta acentesi, "... fiilen aracılıkta bulunduğu veya akdettiği muamelelerden ve aracılıkta bulunmamakla beraber bölgesi içindeki şahıslarla müvekkili arasında doğrudan doğruya yapılan ve inhisar dalı içine giren muamelelerden dolayı ücret isteme hakkına sahiptir (TTK m. 128 / 1)

Diğer bir anlatımla sigortacı, sigorta acentesine sözleşmelere aracılık etmek veya sözleşmeler akdetmek için gösterdiği çaba karşılığında değil, sigorta acentesinin aracılığı sonucunda akdettiği ve/veya doğrudan sigorta acentesi tarafında akdedilen sözleşmeler için komisyon ödemeyi taahhüt eder. Dolayısıyla sigorta acenteliği sözleşmesinde tarafların edimleri arasında bir değişim söz konusu değildir. Buna göre sigorta acenteliği sözleşmesi eksik iki taraflı (eksik iki tarafa borç yükleyen) sözleşme olarak nitelenebilir.

V. SİGORTA ACENTESİNİN YETKİLERİ VE YÜKÜMLÜLÜKLERİ

A. YETKİLERİ

TTK m, 119- 122 hükümlerinde "acentenin salâhiyetleri" başlığı altımla acentenin müvekkili temsil yetkisinin kapsam ve sınırları düzenlenmiştir, Söz konusu hükümler uyarınca acentenin yetkili olduğu ya da yetkilendirilebileceği hususlar, aynı zamanda acentenin yükümlülükleridir. SK ve SAY sigorta acentesinin sigortacıyı temsil yetkisi hakkında bir düzenleme getirmediğinden, TTK hükümleri sigorta acentelerine de uygulanacaktır. Ancak bu hükümlerin sigorta acenteleri bakımından uygun ve yeterli düzenleme içerdiği söylenemez. Örneğin TTK m. 119/ 1 ve 2 hükümlerinde acentenin müvekkili temsil yetkisinin genel kapsamı belirlenmiş olup, "bu hükümlere aykırı olan şartların geçerli olmadığı" hüküm altına alınarak acentenin müvekkili temsil hususunda kanunen sahip olduğu yetkinin kapsamının sınırlandırılmayacağı öngörülmüştür. Buna göre sigorta acentesinin temsil yetkisi, aracılık ettiği veya akdettiği sözleşmelerle ilgili hakkı koruyucu beyanlarda bulunmak ve bu tür beyanları almakla sınırlıdır. Oysa sigorta yaptırmak isteyenler ya da sigorta ettirenler çoğunlukla acentenin sigortacıyı temsil yetkisinin kapsamı hakkında bir fikir sahibi değildir; sadece sigorta sözleşmelerine aracılık etmekle görevlendirilmiş olsa dahi, bir sigortacının acentesi olmanın üçüncü kişiler nezdinde uyandırdığı izlenim, sigorta acentesinin sigortacının temsilcisi olduğudur. Sigorta yaptırmak isteyenlerin büyük çoğunluğu, bir sigorta şirketinin acentesinin ne tür bir acente olduğunu bilmeksizin ve esasen bununla da ilgilenmeksizin sözleşme yapma teklifinde bulunur ya da sigorta acentesinin bir sigortayı hangi koşullarla yaptırabileceği konusundaki açıklamalarını sözleşme yapma teklifi olarak algılar; sözleşme akdinden sonra da akdettiği sözleşme ile ilgili her hususta sigortacı yerine yakınında bulunan acenteye başvurabileceğini düşünür.

Sigorta acenteleri de müşteri kaybetmemek için çoğu zaman bu yanlış anlamalara zemin hazırlar ya da bunları düzeltici açıklamalarda bulunmaktan kaçınır. Dolayısıyla acentenin kanuni temsil yetkisine dair TTK hükmü sigorta acenteliğine uygun değildir.

Aracı sigorta acentesi olsa dahi, acente sıfatı en azından sigorta yaptırmak isteyenlerin sözleşme akdine yönelik tekliflerini almaya yetkili olmasını gerektirdiğinden, aracı ya da sözleşme yapmaya yetkili sigorta acentesi, TTK hükmünde öngörülenden daha geniş kapsamda kanuni temsil yetkisine sahip olmalıdır. Nitekim Alman Sigorta Sözleşmesi Kanunun 69. maddesinde (aracı ya da sözleşme yapmaya yetkili) sigorta acentesinin kanuni temsil yetkisi, sigorta acenteliğinin gerektirdiği kapsamda belirlenmiş 71. maddesinde ise sözleşme yapmaya yetkili acentenin sigorta sözleşmelerinin değiştirilmesi ya da sürelerinin uzatılması anlaşmaları yapabileceği gibi, fesih ve cayma beyanlarında da bulunabileceği öngörülmüştür.

Sözleşme Yapma Yetkisi

a. Yetkinin Verilmesi ve Kapsamı

Sözleşme yapma yetkisi, yetki veren adına ve/veya hesabına sözleşme akdetmek hususunda verilmiş temsil yetkisini ifade eder. Bir şahsın diğer bir şahıs adına sözleşme akdetme yetkisi, kural olarak temsil olunanın iradesine dayanır. TTK “acentenin hususi ve yazılı muvafakat olmadan müvekkili namına sözleşme akdine yetkili olmadığı hüküm altına alınmış; böylece acentelikte aracılığın esas olduğu, acentelik ilişkisinin acenteyi müvekkil adına ve hesabına sözleşme yapmaya yetkili kılmadığı kabul edilmiştir. SK m. 23 ve SAY 'de sözleşme yapma yetkisi verilen ve verilmeyen acentelerden söz edilmiştir, Buna göre sigorta acentesi, sigortacı tarafından yetkilendirilmiş olması koşuluyla onun adına ve hesabına sigorta sözleşmeleri akdedebilir. SK ve SAY 'de yetkilendirmenin şekli hakkında bir düzenleme getirilmediğinden, bu hususta TTK m. 121 hükmü uygulanır. Anılan hüküm uyarınca sözleşme yapma yetkisi, sigortacının "hususî ve yazılı muvafakati ile" verilir. Dolayısıyla yazılı şekil, sözleşme yapmaya yetkilendirme işleminin geçerlilik şartıdır. Sigortacı tarafından imzalanmış olan ve sigorta acentesine sözleşme yapma yetkisi verildiğine dair irade açıklamasını içeren bir yetki belgesi ile geçerlilik şartı yerine getirilmiş olur. TTK m. 121 / 1 hükmünde hususi muvafakatten söz edilmekle birlikte, yazılı olarak yapılan acentelik sözleşmesinde sigorta acentesinin sigorta sözleşmeleri akdetmeye yetkili olduğuna dair açık bir hükme yer verilmesi de yeterlidir. Ancak bu durumda acentenin sözleşme yapma yetkisinin dayanağı, sigortacının tek taraflı bir irade beyanı değil, acentelik sözleşmesidir.

Buna karşılık acentelik sözleşmesinde sigorta acentesine sözleşme yapma yetkisi verileceği, fakat verilecek yetkinin kapsam ve sınırlarının sigortacı tarafından belirleneceğinin kararlaştırıldığı hallerde, yetkilendirmenin yazılı şekilde yapılması zorunludur. Yetki belgesinde ya da acentelik sözleşmesinde yetkinin kapsamı belirtilmemiş ise, acentenin acentelik yetkisi verilen branş ya da branşa dahil sigorta sözleşmeleri için sözleşme yapma yetkisine sahip olduğu kabul edilir,

TTK m. 121 / 2 hükmünde “acentelere müvekkilleri adına akit yapma yetkisi veren vesikaların acente tarafından tescil ve ilan ettirilmesinin zorunlu olduğu” öngörülmüştür. Bununla birlikte tescil ve ilanın yaptırılmasında acente kadar müvekkilin de menfaati bulunduğundan, tescil ve ilanın müvekkil tarafından yaptırılmasına bir engel yoktur. SAY Acentelere verilecek acentelik yetkisi ile sözleşme yapma ve/veya prim tahsil etme yetkilerine dair hususların kapsam ve sınırı sigorta şirketlerince, usulü dairesinde tescil ve ilanın müteakip on beş iş günü içinde Levhaya işlenmek üzere TOBB'a bildirilir.” şeklindeki 1. fıkrası hükmü, acentelere verilecek sözleşme yapma ve/veya prim tahsil etme yetkilerinin kimin tarafından tescil ve ilan ettirileceği hususunda bir açıklık ihtiva etmemektedir. Fıkra metni tescil ve ilanın sigorta şirketi tarafından yaptırılacağı şeklinde anlaşılabilirliği gibi, acentelere verilecek yetkilerin kimin tarafından tescil ve ilan ettirileceği konusunda bir düzenleme getirilmediği şeklinde anlaşılmaya da elverişlidir.

TTK m. 121 / 2 hükmünden farklı bir düzenleme getirildiği yönünde açıklık olmadığına göre, tescil ve ilan kuralı olarak acente tarafından yaptırılacağı, ancak sigortacının yaptırmasına da bir engel bulunmadığı sonucuna varılmak gerekir.

Ticaret Sicili Tüzüğü'nün (TST) 34. maddesinin son fıkrası uyarınca sigorta acentesine sigortacı adına sözleşme yapma yetkisi veren vesikanın tescilinin istenmesinde bu vesikanın noterce tasdik edilmiş bir örneği, acentenin noterce tasdikli ve sigortacının ticaret unvanı altına atılmış imza örneklerinin de sicil memuruna verilmesi şarttır. Söz konusu hükümle tescilin acentenin unvanına ait sayfada yapılacağı öngörüldüğüne göre tescilin sigortacı tarafından yaptırılması halinde dahi, sözleşme yapma yetkisi sigorta acentesinin kayıtlı olduğu ticaret siciline tescil edilecektir. Sözleşme yapma yetkisi Ticaret Sicili Yönetmeliğinde Öngörüldüğü şekildi Türkiye Ticaret Sicili Gazetesinde ilan edilir,

TTK acentenin "hususî ve vazîh muvafakati olmadıkça müvekkili adına sözleşme yapmaya yetkili olmadığı" öngörüldüğünden, sigorta acentesi sözleşme yapma yetkisine dan belge düzenlenip verildiği andan itibaren bu yetkiye sahiptir, tescil ve ilan kurucu değil, açıklayıcıdır.

Sözleşme yapma yetkisini haiz sigorta acentesi, önceden sigortacının görüş ya da onayını almaksızın yetkisi kapsamındaki sigorta sözleşmeleri için icapta bulunabileceği, icaba karşı kabul beyanında da bulunabilir ya da sözleşme yapma teklifini reddedebilir. Acentelik sözleşmesinde sigorta acentesinin icap ya da kabul beyanında bulunmadan önce sigortacının görüş veya onayını almak, reddettiği teklifleri red gerekçesiyle birlikte bildirmekle yükümlü olduğu kararlaştırılmışsa, acente buna uygun hareket etmek zorundadır,

Sözleşme yapma yetkisi, sigorta acentesinin akdettiği sözleşmeye ilişkin sigorta poliçesi düzenleme yetkisini de kapsar. Sigorta acentesi tarafından TTK hükümlerine uygun olarak düzenlenecek poliçede, sigorta acentesinin unvanı ve Levha numarası ile sözleşme konusu sigortanın pazarlama, bilgilendirme ve satış işlemini yapan teknik personelin adı, soyadı, kayıt numarası ve imzasının bulunması zorunludur. Sözleşme yapma yetkisi, sigorta acentesinin akdettiği sözleşmeden dönme veya sözleşmeyi feshetme ya da değiştirme hakkı vermediği gibi, (ayrıca verilmiş olmadıkça) sözleşmeden doğan prim alacağını tahsil yetkisini de kapsamaz.

Yetkinin Geri Alınması

TTK acenteye verilmiş olan sözleşme yapma yetkisinin, acentelik ilişkisi sona erdirilmeksizin müvekkil tarafından kısmen (verilen sözleşme yapma etkisinin sınırlandırılması) veya tamamen geri alınması (kaldırılması) hakkında bir düzenleme getirilmemiştir. BK'nun 34. maddesinde temsil olunan kimsenin, bir hukuki tasarruftan kaynaklanan (iradi) temsil Yetkisini her zaman sınırlandırılabilirliği veya kaldırılabilirliği; bundan dolayı temsilcinin bir hizmet, şirket veya vekâlet sözleşmesi gibi sebeplere isnat ederek dava ikamesi hakkına hâlel gelmeyeceği hüküm altına alınmıştır.

Ayrıca "temsil olunanın bu hakkından önceden feragat etmesinin hükümsüz olduğu" öngörülerek temsil olunanın, verdiği temsil yetkisini her zaman sınırlandırma veya kaldırma hakkına sahip olmasına verilen önem ifade edilmiştir.

Dolayısıyla (temsilcinin, temsil olunan ile arasındaki ilişkiye dayanarak temsil yetkisinin kısmen veya tamamen geri alınmasından dolayı uğradığı zararın tazminini talep edemeyeceği meselesinden tamamen bağımsız olarak) temsil olunana, temsil yetkisini her zaman herhangi bir sebep göstermek zorunda olmaksızın kısmen veya tamamen geri alma hakkı tanınmıştır. Sigortacının sigorta acentesine verdiği sözleşme yapma yetkisini acentelik ilişkisini sona erdirmeksizin kısmen veya tamamen geri alamayacağını öngören ya da sigortacının geri alma hakkını sınırlandıran bir düzenleme mevcut değildir. Ayrıca sözleşme yapma yetkisi acentelik sözleşmesinin zorunlu bir unsuru olmadığına göre, sözleşme yapma yetkisinin kısmen veya tamamen kaldırılması acentelik ilişkisini sona erdirmez; yetkisi kaldırılan sigorta acentesi aracı acente olarak faaliyetine devam edebilir.

Buna göre sigortacının; BK uyarınca sigorta acentesine verdiği sözleşme yapma yetkisini; (bu yetki acentelik sözleşmesi ile verilmiş olsun olmasın) acentelik ilişkisini sona erdirmeksizin her zaman tek taraflı olarak kısmen (bir sigorta branşı için verilen yetkinin, bu branşa dâhil bazı sigorta türlerine ilişkin sözleşmeler veya sigorta bedeli belirli bir miktarı aşan sözleşmeler itibarıyla kaldırılması gibi) veya tamamen geri alabileceği kabul edilmek gerekir. SAY sigorta acentesinin (sözleşme yapma yetkisi dâhil) yetkilerinin kaldırılması halinin sigortacı tarafından Levhaya işlenmek üzere gerekçeleri birlikte TOBB ne bildirileceği öngörülmüş ise de, bu hüküm, acentenin sözleşme yapma yetkisini kısmen veya tamamen geri alınmasının haklı bir sebebe dayanması gerektiği şeklinde yorumlanamaz. Söz konusu hüküm, yetkisi kaldırılan acente hakkında disiplin uygulaması yapılması gerektiren bir durumun mevcut olup olmadığını tespitine yönelik bir düzenlemedir.

Sigorta acentesinin sözleşme yapma yetkisinin kısmen veya tamamen geri alınmasının acentelik sözleşmesine aykırılık teşkil edip etmeyeceği, söz konusu yetkinin acentelik sözleşmesi ile verilip verilmediği esas alınarak belirlenebilir. Sözleşme yapma yetkisi acentelik sözleşmesinden bağımsız olarak sigortacının tek taraflı irade açıklaması ile verilmiş ise, bu durumda sözleşme yapma yetkisini geri alınması acentelik sözleşmesine aykırılık olarak ileri sürülemez.

Ancak sözleşme yapma yetkisi acentelik sözleşmeli ile verilmiş ise, yetkinin kısmen veya tamamen geri alınması sözleşmeye aykırılık teşkil edebilir; sigorta acentesinin bu yüzden uğradığı zararın tazminini talep etmesi mümkün olabilir. Bununla birlikte uygulamada sigorta acenteliği sözleşmelerine acentenin sözleşme yapma yetkisinin herhangi bir sebep gösterilmeksizin sigortacı tarafından kısmen veya tamamen geri alınabileceğine ve bundan dolayı sigorta acentesinin herhangi bir talepte bulunamayacağına dair koyulan şartlar geçerli olup, sigortacı sözleşme ile tanınan bu hakkına dayanarak da sözleşme yapma yetkisini kısmen veya tamamen geri alabilir.

Sigorta acentesinin sözleşme yapma yetkisinin kaldırılması halinde, bu durum sigorta şirketleri tarafından tescil ve ilan ettirilir. Ayrıca söz konusu yetkilerin kaldırıldığı tarihten itibaren en geç üç iş günü içinde Levhaya işlenmek üzere gerekçeleri ile birlikte TOBB'a bildirilir. Dolayısıyla sözleşme yapma yetkisinin geri alınması herhangi bir şekle tâbi değil ise de, yetkinin kısmen veya tamamen geri alındığı, ancak tescil ve ilandan sonra iyiniyetli üçüncü kişilere karşı ileri sürülebilir; TOBB 'a bildirilmiş olmasının üçüncü kişilerin iyi niyeti üzerine bir etkisi yoktur. SAY de yer alan sözleşme yapma yetkisinin kaldırılması kısmen kaldırılmayı da kapsadığından, söz konusu hüküm, (sigortacının ruhsat sahibi olduğu tüm branşlarda verilmiş olan sözleşme yapma yetkisinin bazı branşlar için kaldırılması veya sigorta bedeli itibarıyla sınırlanmamış yetkinin belirli miktarla sınırlanması gibi) yetkinin kısmen kaldırılması hallerinde de uygulanır. Sözleşme yapma yetkisinin verilmesinde olduğu gibi bu yetkinin kaldırılmasında da tescil, acentenin kayıtlı olduğu ticaret siciline yaptırılır. Sözleşme yapma yetkisinin kısmen veya tamamen kaldırıldığı hususunun sigortacı tarafından tescil ve ilan ettirileceği öngörülerek bu hususta bir belirsizliğe sebebiyet verilmemesi, özellikle acentenin sözleşme yapma yetkisinin kaldırıldığını tescil ve ilan ettirmemesi ya da gecikme ile ettirmesinden kaynaklanabilecek uyuşmazlıkların önlenmesi açısından isabetlidir.

Yetkisi Olmaksızın Sözleşme Akdetme

a. Sigortacının sözleşmeye icazet vermediğini bildirmekle yükümlü olması

Borçlar Kanuna göre; başkası adına sözleşme akdeden, bu hususta temsil yetkisine sahip değilse yetkisiz temsil söz konusudur. Yetkisiz temsil, temsil yetkisinin hiç verilmemiş olmasından veya yapılan sözleşmenin mevcut temsil yetkisinin kapsamı dışında kalmasından ya da temsil yetkisinin sona ermesinden kaynaklanabilir. Temsil yetkisi olmaksızın akdedilen sözleşmenin geçerliliği, (yetkisiz) temsil olunan icazet verinceye veya icazet vermeyeceği anlaşıncaya kadar askıdadır; icazet verilmesi halinde sözleşme kurulduğu andan itibaren geçerli olur. Diğer bir anlatımla yetkisiz temsil olunan, icazet vermediği takdirde sözleşme ile bağlı değildir.

Acentenin yetkisi olmaksızın akdettiği sözleşmelerde bundan farkla bir esas benimsenmiştir. TTK uyarınca acentenin yetkisi olmaksızın veya yetki sınırlarını aşarak müvekkili namına bir sözleşme akdetmesi halinde, müvekkil sözleşmenin akdedildiğini öğrenir öğrenmez üçüncü şahsa akde icazet vermediğini derhal bildirmediği takdirde akde icazet vermiş sayılır. Buna göre sigorta acentesinin yetkisiz olarak ya da yetkisi sınırlarını aşarak akdettiği sigorta sözleşmesine bağlı kalmak istemeyen sigortacı, sözleşmenin akdedildiğini öğrenir öğrenmez Anında sözleşmeye icazet vermediğini sigorta ettirene bildirmek zorundadır, aksi takdirde icazet vermiş sayılır. Böylece üçüncü kişileri koruyucu bir düzenleme getirmiş olmaktadır.

Ticaret sicili kayıtlarının, nerede bulunursa bulunsunlar, kaydın gazete ile ilan edildiği günü takip eden işgününden itibaren üçüncü şahıslar hakkında hüküm ifade edeceği; üçüncü şahısların, kendilerine karşı hüküm ifade eden kayıtları bilmedikleri iddialarının dinlenmeyeceği; sözleşme yapma yetkisinin tescil ve ilan ettirileceği TTK ile öngörülmüştür. Buna rağmen, TTK m. 122 hükmünde müvekkilin icazet vermediğini bildirmekle yükümlü tutulmuş olmasından, üçüncü kişinin bilebilecek durumda olmasının dikkate alınmadığı anlaşılmaktadır; zira üçüncü kişinin acentenin (tescil ve ilan edilen duruma göre) yetkisiz olduğunu ya da yetkisi sınırlarını aştığını bilebilecek durumda olduğu açıktır.

Sigortacının icazet vermiş sayılacağı ana kadar sözleşmenin geçerliliği askıdadır. Bu nedenle sigortacının icazet vermediği bildirimi, bir anlamda sözleşmeden rücu olarak nitelenemeyeceği gibi, söz konusu bildirimin geçerliliği için sigortacının sözleşmeye icazet vermediği beyanı bir şekle tâbi değilse de, ispat açısından yazılı yapılmasında yarar vardır.

b. Sigorta acentesinin akitten bizzat sorumlu olmasının anlamı

BK m. 39 hükmü uyarınca yetkisiz temsil olunan, yetkisiz temsilcinin akdettiği sözleşmeye icazet vermediği takdirde, yetkisiz temsilci kural olarak ancak karşı tarafın sözleşmenin geçersiz olması yüzünden uğradığı zararları tazminle yükümlüdür; ancak yetkisiz temsilci, diğer tarafın yetkisi bulunmadığını bildiğini ya da bilmesi gerektiğini ispat ederse sorumluluktan kurtulur. Buna karşılık TTK m. 122 hükmünde “icazet verilmediği halde acentenin akitten bizzat mesul olacağı” öngörülmüş; yetkisiz acentenin üçüncü şahsın yetkisi bulunmadığını veya yetkisi sınırlarını aştığını bildiği ya da bilmesi gerektiğini ispat ederek sorumluluktan kurtulup kurtulamayacağı hakkında bir düzenleme getirilmemiştir. Acentenin akitten şahsen sorumlu olacağına dair hükmün anlamı, acentenin sorumluluğunun esası ve kapsamı bakımından belirsizdir. Söz konusu hüküm, acentenin üçüncü kişiye karşı sözleşmeden doğan borcun ifasından sorumlu tutulduğu, acentenin sözleşmenin tarafı haline geldiği şeklinde yorumlanmaktadır. Bu yoruma göre acente (icazet verse idi müvekkil tarafından ifa edilecek) borcu ifa etmekle yükümlü olacak; borcu ifa etmemesi ya da edememesi halinde üçüncü şahıs borcun ifa edilmemesinden ileri gelen zararlarını acenteden talep edebilecektir. Ancak TTK m. 122 hükmünde acentenin şahsen sorumlu olduğu belirtilen akit, acentenin doğrudan temsil yoluyla müvekkili adına akdettiği ve müvekkilin icazet vermediğini bildirmesi sonucu geçersiz olan bir sözleşmedir. Geçersiz olan bir sözleşmenin ifasından sorumluluk söz konusu olamayacağına göre acentenin sözleşmenin ifasından sorumlu tutulabilmesi için, üçüncü şahıs ile müvekkil arasında akdedilen sözleşmenin, acente ile üçüncü şahıs arasında akdedilmiş sayılması gerekir. Üçüncü şahsın iradesi, acente ile değil müvekkille sözleşme akdetme yönünde olduğuna göre, üçüncü şahsın iradesi hilâfına acente ile sözleşme akdetmiş sayılması, bu hususun açıkça hüküm altına alınmış olması halinde mümkündür. Oysa TTK m. 121 hükmünde ‘müvekkil icazet vermediği takdirde, sözleşmenin acente ile üçüncü şahıs arasında kurulmuş sayılacağı’ değil, ‘icazet verilmediği halde acentenin akitten şahsen sorumlu olacağı’ öngörülmüştür.

Öte yandan TTK hükmü acentenin sözleşmenin ifasından sorumlu tutulduğu şeklinde anlaşıldığı takdirde, üçüncü şahıs kendi ediminin ifası karşılığında acenteden (sözleşme geçerli olsa idi müvekkilin ifa edeceği) borcun ifasını talep etmek, acentenin bu borcu ifa etmemesi halinde ise borcun ifa edilmemesi yüzünden uğradığı zararı talep etmek durumunda kalacaktır.

Acentenin borcu ifa edebilecek ya da ifa edilmemeden ileri gelen zararları tazmin edebilecek ekonomik güce sahip olmaması ya da üçüncü şahsın talebinin herhangi bir mal ya da hizmete değil, özellikle müvekkilin sattığı bir mal ya da hizmete yönelik olması gibi hallerde, bu durumun, üçüncü şahsın menfaatine olacağı da söylenemez. Bu gibi hallerde üçüncü şahsın müvekkilin icazet vermediğini bildirmesi üzerine geçersiz olan sözleşme ile bağlı olmaması, gecikmeksizin geçerli bir sözleşme yapma imkânına sahip olması açısından onun menfaatinedir. Bu nedenle acentenin akitten bizzat sorumlu olması, yetkisiz acentenin üçüncü kişiye karşı sözleşmenin ifasından sorumlu tutukluğu şeklinde değil, sözleşmenin geçersiz olmasından ileri gelen (olumsuz) zarardan sorumlu olduğu şeklinde anlaşılabilir. Buna karşılık acente sadece üçüncü şahsın kendinin yetkisiz olduğunu bildiğini ispat etmesi halinde sorumluluktan kurtulabilmektedir.

Sigortacının icazet vermediği durumda acentenin bizzat sorumlu olacağı” cümlesinin acentenin sözleşmenin ifası ile sorumlu tutulduğu şeklinde anlaşılması, sigorta acentesinin sigorta himayesi sağlama borcunu ifa etmekle yükümlü olduğu sonucuna varılmasını gerektirir.

Ancak sigorta himayesi sadece ruhsat sahibi sigorta şirketleri tarafından sağlanabileceğinden ve “ruhsat almadan risk üstlenmek suretiyle sigortacılık faaliyetinde bulunan” hakkında hapis ve adli para cezası yaptırımını öngörüldüğünden, sigorta acentesinin yetkisiz olarak ya da yetkisi sınırlarını aşarak akdettiği sigorta sözleşmesinden doğan borcun borçlusu sayılması ve ifasından sorumlu olması hukuken mümkün değildir.

Dolayısıyla “icazet verilmediği takdirde acentenin akitten bizzat sorumlu olacağına” dair hükmün sigorta acentesinin sözleşmenin ifası ile sorumlu tutulduğu şeklinde anlaşılması, sigortacılığın mahiyetine ve sigorta mevzuatına aykırı olduğu gibi, sigorta acentesinin rizikonun sigorta acentesinin tazminat ya da sigorta bedelini ödeyebilecek ekonomik güce sahip olmaması halinde de zarara kendisi katlanacaktır. Bundan başka riziko gerçekleşmediği sürece sigorta himayesi sağlama borcunun ifa edilmemesi yüzünden üçüncü şahsın uğradığı bir zarardan da söz edilemeyecektir. Dolayısıyla “icazet verilmediği takdirde acentenin akitten bizzat sorumlu olacağına” dair hükmün sigorta acentesinin sözleşmenin ifası ile sorumlu tutulduğu şeklinde anlaşılması, sigortacılığın mahiyetine ve sigorta mevzuatına aykırı olduğu gibi, sigorta acentesinin rizikonun gerçekleşmesi halinde uğrayacağı zararı karşılayamaması riskine katlanmak durumunda bırakması sebebiyle sigorta ettiren ve sigortalının da aleyhinedir.

Bu nedenle TTK’nın 122. maddesinin 2. cümlesi, sigorta sözleşmeleri bakımından da sigorta acentesinin “sözleşmenin ifası ile sorumlu tutulduğu” şeklinde değil, “sözleşmesinin geçersiz olması yüzünden sigorta ettiren ve/veya sigortalının uğradığı zararlardan sorumlu olduğu” şeklinde anlaşılmalıdır.

Söz konusu hüküm bu şekilde anlaşılırsa, sigorta ettiren, acenteden sözleşmenin geçersiz olması yüzünden uğradığı zararı talep edebilmesi yanında gecikmeksizin geçerli bir sigorta sözleşmesi akdetme imkânına da sahip olacaktır.

Prim Tahsil Etme Yetkisi

Sözleşme yapma yetkisi, prim tahsil etme yetkisini kapsamaz; bu yetkinin ayrıca verilmesi gerekir. Dolayısıyla sözleşme yapma yetkisi verilmemiş (aracı) sigorta acentesi de sigorta primini tahsil hususunda yetkilendirilebilir. Ancak (TTK m. 120 hükmüne kıyasen) sigorta acentesine sadece akdine aracılık ettiği veya bizzat akdettiği sigorta sözleşmelerinden doğan prim alacaklarını tahsil yetkisi verilebilir.

SAY uyarınca sigorta acentesine verilen prim tahsil etme yetkisinin tescil ve ilanı (ayrıca TOBB ‘a bildirilmesi) zorunlu olduğu gibi, SAY m. 11/1 hükmüne göre bu yetkinin kaldırılması da sigorta şirketleri tarafından tescil ve ilan ettirilir.

Sözleşme yapma yetkisinin tescil ve ilanı ile bu yetkinin kaldırılması hakkında yapılan açıklamalar, prim tahsil etme yetkisinin tescil ve ilanı ile bu yetkinin kaldırılması hakkında da geçerlidir.

2002/92/EG sayılı Direktif m. 4 / 4 hükmü uyarınca üye devletler, sigorta aracısı vasıtasıyla yapılan ödemelerde sigorta ettirenin korunması amacıyla önlem almakla yükümlü olup, anılan hükümde belirtilen alınabilecek önlemler arasında sigorta ettirenin sigorta aracısına ödediği primin doğrudan sigortacıya ödenmiş sayılması da yer almaktadır. Bu düzenleme gereği SAY m. 12 / 2 hükmünde sigortalı (sigorta ettiren) tarafından yetkili acenteye yapılan ödemenin sigorta şirketine yapılmış sayılacağı” öngörülmüştür. Söz konusu hükme göre prim tahsil yetkisine sahip olmayan acenteye yapılan ödeme sigortacıya yapılmış sayılamayacaktır.

Dolayısıyla 2002/92/EG sayılı Direktif hükmünün gereği acentenin prim tahsil yetkisine sahip olduğu hallerle sınırlı olarak yerine getirilmiştir. Ancak sigorta ettirenin ödemeyi yaptığı anda acentenin tahsil yetkisine sahip olmadığını bildiği veya ağır ihmali sonucu bilmediği haller dışında, acentenin tahsil yetkisinin bulunmadığı sigorta ettirene karşı ileri sürülemeyeceği gibi, acentenin tahsil yetkisi bulunmadığına dair sigorta genel şartları hükmü de sigorta ettirene ve üçüncü şahıslara karşı geçerli değildir.

Hakkı Koruyan Beyanlarda Bulunma Ve Bu Tür Beyanları Alma Yetkisi

TTK m. 119 / 1 uyarınca sigorta acenteleri, aracılıkta bulunduğu veya akdettiği sözleşmelerle ilgili her türlü ihtar, ihbar ve protesto gibi hakkı koruyan beyanları sigortacı adına yapmaya ve bunları kabule yetkilidir,

Sigorta acentesinin bu yetkisinin, acentelik sözleşmesi veya daha sonra yapılacak bir anlaşma ile sınırlandırılması ya da kaldırılması mümkün değilse de, genişletilmesi mümkündür. Sigorta sözleşmesiyle ilgili tüm beyanların sigorta acentesine değil, sigortacıya yapılacağına, aksi halde yapılmamış sayılacağına dair poliçeye yazılı kayıtlar da, TTK m. 119 / 1 hükmünün aksine anlaşma niteliğinde olduğundan geçersizdir.

Acentenin TTK m. 119/1 hükmünde düzenlenen yetkisi, hakkı koruyucu nitelikteki beyanlarla sınırlandırıldığına göre, sigorta acentesi ayrıca yetki verilmediği takdirde (aracılık ettiği veya akdettiği) sözleşmeyi değiştiren veya (fesih, cayma) sona erdiren beyanlarda bulunamaz ya da bu beyanları kabul edemez. Sözleşme yapma yetkisi, acentenin bu yetkisine dayanarak sigortacı adına ve hesabına akdettiği sözleşmeleri değiştireceği anlaşmalar yapma ya da sona erdiren beyanlarında bulunma yetkisini kapsamaz. Nitekim Alman Hukukunda da “sözleşme yapmaya yetkili sigorta acentesinin, sigorta sözleşmelerinde değişiklik yapan veya süresini uzatan sözleşmeler yapabileceği, fesih ve cayma beyanlarında bulunabileceği hakkında açık düzenleme getirilmiştir..

Acentenin hakkı koruyucu beyanlarda bulunma ve bu beyanları alma yetkisi, aracılık edilen veya akdedilen sözleşmelerle sınırlı olduğundan faaliyet alanı olarak belirlenen yer veya bölgede bulunan şahıslarla sigortacının doğrudan akdettiği sigorta sözleşmeleri (bu sözleşmeler ücret hakkı verse de, bu yetki kapsamında değildir. Bu itibarla aracı sigorta; acentesi, sözleşme akdinden önceki safhada herhangi beyanda bulunamaz ya da beyanı kabul edemez. Sözleşmeden doğan prim borcunu vadesinde ödemeyen sigorta ettirene temerrüt ihtarını gönderme ya da sigorta ettirenin acze düşmesi halinde prim ödeme borcunun ifa edileceğine dair teminat gösterilmesini talep etme sigorta acentesinin yapabileceği hakkı koruyucu nitelikteki beyanlardır.

Buna karşılık sigorta acentesine yapılabilecek hakkı koruyucu nitelikteki beyanlara aşağıdaki bildirimler örnek olarak gösterilebilir;

- ◆ Menfaat değeri altında sigortanın ilk tehlike sigortası olarak değiştirildiğine dair noter vasıtasıyla gönderilecek bildirim,
- ◆ Sözleşme öncesi bildirim görevi gereği yapılacak beyan,

- ◆ Sigorta sözleşmesinin akdinden sonra sigortalı malın yerini veya sözleşmenin yapıldığı zamandaki halini değiştiren sigortalı veya sigorta ettirenin bu değişiklik hakkındaki bildirimi,
- ◆ Rizikonun gerçekleştiği bildirimini,
- ◆ Sigorta ettirenin sözleşmeden doğan prim borcunun yarısını ödeyerek sözleşmeden kısmen veya tamamen caydığı hakkındaki beyanı,
- ◆ Birden çok yıllar için akdedilmiş sigorta sözleşmesinde prim tayininde rizikoyu ağırlaştıran sebepler olarak dikkate alınan sebeplerin sonradan ortadan kalkması halinde gelecek yıllara ait primlerin indirilmesi talebi,
- ◆ Sigortacının acze düşmesi halinde sigortacının taahhüdünü yerine getirebileceğine dair teminat talebi ve üç gün içinde teminat gösterilmezse sözleşmenin feshedileceğine dair bildirim,
- ◆ Bir menfaati aynı rizikoya karşı birden fazla sigortacıya sigorta ettirildiği hakkındaki bildirim,
- ◆ Yük sigortasında malların hangi gemiye yüklendiğine dair bildirim,

Sigortacı Adına Dava Açma Ve Sigortacı Aleyhine Açılan Davada Sigortacıyı Temsil Etme Yetkisi

Sigorta acenteleri, aracılık ettikleri veya akdettikleri sözleşmelerden kaynaklanan uyuşmazlıklarda sigortacı adına dava açabilecekleri gibi, sigorta ettiren veya sigortalılar da sigortacıya izafeten acente aleyhine dava açabilirler. (izafeten: bir şeye ya da bir kimseye mal edilerek, ilişik gösterilerek, bağlayarak, dayanarak)

Sigorta acentesinin bu yetkisini sınırlandıran ya da kaldıran anlaşmalar ile sigortacıya izafeten acente aleyhine dava açılmayacağına dair poliçeye yazılacak kayıtlar geçersizdir. TTK m. 119/2 hükmünde "bu gibi mukaveleler" ifadesi ile acentenin aracılık veya akdettiği sözleşmeler kastedildiğinden, acentenin müvekkili adına dava açma ve açılan davada müvekkili temsil yetkisi bu sözleşmelerle sınırlıdır.

Buna göre sigorta acentesi, aracılık ettiği veya akdettiği sigorta sözleşmeleriyle sınırlı olarak sigortacı adına dava açma ve sigortacıya izafeten aleyhine açılan davada sigortacıyı temsil yetkisine sahiptir. Madde metninin açıklığı, söz konusu hükmün kapsamının yorum yoluyla genişletilmesine ve acentenin aracılık etmediği veya akdetmediği sözleşmelerden doğan uyuşmazlıklar hakkında da uygulanmasına imkân vermemektedir. Bu nedenle acenteye bırakılan yer veya bölgede sigortacının doğrudan akdettiği sözleşmelerden doğan uyuşmazlıklarda sigorta acentesinin dava açması veya sigortacıya izafeten acenteye dava açılması mümkün değildir.

B. YÜKÜMLÜLÜKLERİ

1. Sigortacıya Karşı

a. Sigorta Aracılığı Faaliyetinde Bulunma

Sigorta acenteliği sözleşmesi uyarınca sigorta acentesi, kendisine bırakılan yer veya bölgede sigortacı adına ve hesabına sigorta aracılığı faaliyetinde bulunmakla yükümlüdür. Sigorta aracılığı faaliyeti, acentelik sözleşmesi ile verilen yetkiye göre sigorta sözleşmelerine aracılık etmek ve/veya bunları sigortacı adına akdetmektir.

Aracılık etme, diğer bir anlatımla sigortacıya yeni sözleşme yapma fırsatları sağlanması, sigorta ihtiyacı olanları tespit edip bunları sigortanın gerekliliği konusunda bilinçlendirmek, yaptırabilecekleri sigorta türleri hakkında bilgi vermek, sigorta yaptırmak isteyenleri acentesi olduğu sigortacı ile sözleşme akdetmeye ikna ederek sözleşme görüşmelerinde bulunmak üzere sigortacı ile bir araya getirmekten ibarettir.

Sigorta acentesi sözleşme yapmaya yetkili ise, acentenin iş görme borcu, sigorta yaptırabilecek olanları acentesi olduğu sigorta şirketi ile sözleşme yapmaya ikna etmek yanında, sigorta yaptırmak isteyenlerle sözleşme görüşmelerinde bulunarak acentesi olduğu sigortacı adına sigorta sözleşmesi akdetmeyi ve bu sözleşmeye ilişkin poliçe düzenleyip vermeyi de kapsar.

Sigorta acentesi tanımına göre, (aracı ya da sözleşme yapmaya yetkili) sigorta acentesi, sigortalananak menfaat ve değeri ile menfaatin maruz bulunduğu riskler, menfaat değeri ile riziko durumunun bir uzman tarafından incelenmesi gerekip gerekmediği, sigorta ettiren / sigortalının mali durumu gibi hususları incelemek gibi sözleşme akdine yönelik hazırlık çalışmaları yapmak ve gerektiğinde sözleşmenin uygulanması ile tazminatın ödenmesine yardımcı olmakla da yükümlüdür. Yetkilendirilmiş olması halinde prim tahsili de, sözleşmenin uygulanması kapsamındadır.

Sigorta acentesinin hangi sigorta branşları ya da bir branşa dâhil hangi sigorta türleri için aracılık ve/veya sözleşme akdetme yetkisine sahip olacağı acentelik sözleşmesi ile belirlenir. Dolayısıyla sigorta acentesi bakımından “müvekkilinin işlerini görme ve menfaatlerini koruma” yükümlülüğü, aracılık ve/veya sözleşme yapma yetkisi verilen sigorta branşları ve/veya türleri ile sınırlıdır.

Sigorta acentesi, sözleşmede aksi kararlaştırılmış olmadıkça, belirli bir dönemde belirli sayıda sözleşmeye aracılık etmek ve/veya akdetmekle yükümlü değildir. Ancak sigorta sözleşmelerine aracılık etmek veya bunları sigortacı adına akdetmek için gerekli çabayı göstermekle yükümlüdür.

Bu yükümlülüğün ihlali halinde, sigortacı bu yüzden uğradığı zararın tazminini talep edebilir. Ayrıca bu durum sözleşmenin feshi için haklı neden oluşturabilir. Sigorta acentesinin gereken çabayı göstermediğini ispat yükü her halde sigortacıya aittir.

Vekâlet ilişkisi gibi acentelik ilişkisi de güvene dayandığından, kural olarak aracılık etme ya da sözleşme akdetme işinin acente tarafından bizzat yerine getirilmesi gerekir. Bununla birlikte acentenin, acentelik sözleşmesinden doğan iş görme borcunun ifası kapsamında bazı işlerin ifası için yardımcı şahıs kullanması mümkün olup, acente yardımcı şahısların eyleminden BK uyarınca sorumlu olur. Acentenin iş görme borcunun ifası için ikame acente veya alt (tali) acente tayin edip edemeyeceği hakkında, TTK'nin acentelik faslında bir hüküm bulunmadığı gibi, tellâlık ve komisyon hükümlerinde de bu husus düzenlenmemiştir.

Hazine Müsteşarlığının 2010 / 31 sayılı Sektör Duyurusunda, tali acente tayin edilmesi mevzuata aykırı bir uygulama olarak nitelenmiştir. Dolayısıyla mevcut denetim uygulaması karşısında sigorta acentelerinin tali acente tayin etmesi mümkün görünmemektedir.

Sigorta Acenteleri Yönetmeliğinde “sigorta ürünlerinin acenteler tarafından pazarlanması, bilgilendirme ve satış işlemlerinin yalnızca acentelerin teknik personeli tarafından yapılabileceği” öngörülmüştür. Buna göre sigorta acentesi, acentelik sözleşmesinden doğan iş görme borcunun kapsamında olan sigorta ürünlerinin pazarlanması, bilgilendirme ve satış işlemlerinin ifasında teknik personeli dışında yardımcı şahıs kullanamaz. Teknik personel, “acenteler ile Sigortacılık Kanununda belirtilen kurumlarda sigortacılık işlemlerini yapan, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği nezdinde tutulan listede kayıtlı ve kayıtlı olduğuna dair belge olarak kendisine kimlik verilen yetkilendirilmiş yönetici veya kadrolu personel” olarak tanımlanmıştır.

b. Tahsil Edilen Primi Süresinde İntikal Ettirme Ve Hesap Mutabakatı Sağlama

Sigortacılık Kanununda sigorta acentelerinin tahsil ettikleri primi sigorta şirketine intikali hakkında bir düzenleme getirilmemiştir. Acentelik sözleşmesi ile belirlenmesi gereken bir husus olması sebebiyle düzenleme getirilmemiş olması isabetlidir. Primlerin tahsili konusunda denetime ilişkin bir kanun ya da yönetmelikte yer alabilecek husus, acente tarafından tahsil edilen primin sigorta şirketine intikalindeki gecikmenin sigorta ettirenin aleyhine sonuç doğurmasını önleyici bir düzenlemedir.

Bu düzenleme, SAY m. 12 / 3 hükmünde “sigortalı tarafından yetkili acenteye yapılan ödemenin sigorta şirketine yapılmış sayılacağı” öngörülerek getirilmiştir. Hükümde “Sigorta poliçelerinin düzenlenmesine ve primlerin tahsil edilmesine ilişkin usûl ve esaslar sigorta şirketi ile acente arasında akdedilen acentelik sözleşmesinde açıkça belirtilir” denmiş olması sebebiyle, tahsil edilen primlerin sigortacıya ne zaman ve (komisyon ve/veya ilgili vergiler düşülerek ya da düşülmeksizin) nasıl intikal ettirileceği acentelik sözleşmesi ile belirlenir.

Bu hususun acentelik sözleşmesi ile belirlenmediği hallerde acentenin, primi tahsil eder etmez gecikmeksizin sigortacıya intikal ettirmekle yükümlü olduğu kabul edilmek gerekir. Primi süresinde intikal ettirmeyen sigorta acentesi, TTK m. 126 hükmü uyarınca primin intikal ettirmesi gereken andan itibaren faiz ve gerekirse ayrıca tazminat ödemek zorunda kalır.

SAY m. 14 hükmü uyarınca acentelerin hesap ve kayıt düzeninin, şirketler ile ilgili hesaplarda üçer aylık dönemler itibariyle mutabakat sağlayacak şekilde oluşturulması gerekir; acenteler ve sigorta şirketleri kendi aralarındaki ilgili hesaplarda, üçer aylık dönemler itibariyle hesap mutabakatlarını sağlamak zorundadırlar.

c. Haber Verme

Acente “üçüncü şahısların kabule etkili olduğu beyanları, bölgesindeki piyasanın durum ve şartları, müşterilerin mali durumu ile bu durumdaki değişiklikler ve acentenin aracılık ettiği veya akdettiği sözleşmelerle ilgili müvekkili ilgilendiren tüm hususları” müvekkiline bildirmek zorundadır.

Buna göre sigorta acentesi, üçüncü şahısların kabule yetkili olduğu beyanlarından sigortacıyı haberdar etmekle yükümlüdür. Sigorta acentesinin piyasanın durum ve şartlarına ilişkin haber verme yükümlülüğü sigorta sözleşmesi akdedilmesi ile bağlantılı hususlarla sınırlıdır.

Sigorta ettiren ya da sigortalıların malî durumu ile bu durumlarında meydana gelen değişiklikler, Borçlar Kanununda belirtilen borcunu edadan aciz olması, özellikle iflas veya aleyhindeki haczin neticesiz kalması.” gibi halleri kapsar. Sigorta konusu malın sahibinin değişmesi, malın değerinin artması ya da azalması veya sözleşmenin akdedildiği anda maruz bulunduğu riziko durumunun değişmesi gibi haller ise, acentenin aracılık ettiği veya akdettiği sözleşmelerle ilgili sigortacıyı ilgilendiren hususlardır.

Sözleşme yapmaya yetkili acentenin akdettiği sözleşmelerle ilgili müvekkilini ilgilendiren hususları bildirme yükümlülüğü, akdettiği sözleşmeleri bildirmeyi de kapsar. Sigorta acentesinin haber yükümlülüğü, sigorta acentesinin aracılık ettiği veya akdettiği sözleşmelerin sigorta ettireni, sigortalısı ve sigorta konusu menfaatle ilgili gelişmeleri makul surette beklenebilecek ölçüde takip etmesini gerektirir.

Sözleşme ile öngörülen haber verme yükümlülüğünün kapsamı genişletilebilir; ancak sigortacı tek yanlı olarak sigorta acentesinin haber verme yükümlülüğünün sözleşmede belirlenen kapsamını genişletemez. Sigorta acentesi, TTK hükmünde belirtilen hususları sigortacıya “vaktinde” haber vermekle yükümlü olup, zamanında ya da hiç haber vermemesi yüzünden sigortacının uğradığı zararlardan sorumlu olur. Ancak hiç veya vaktinde haber vermemekte kusuru bulunmadığını ispat eden sigorta acentesi sorumluluktan kurtulur.

d. Talimat Alma Ve Verilen Talimata Uygun Hareket Etme

Sigorta acentesinin sigorta sözleşmelerinin akdine aracılık ya da bunları sigortacı adına akdetme faaliyetinde uyacağı esaslar, kural olarak sigorta acenteliği sözleşmesinde belirlenir. Ayrıca sigorta acentesinin akdine aracılık edeceği ya da akdedeceği sözleşme ile verilecek teminatın kapsamı ve esaslı şartları, sigorta genel şartlarında belirlenmiştir.

Bununla birlikte, sigortacı bir sigorta türünde verilecek ek teminatlar ve bunların hangi koşullarla verileceği, bir sigorta genel şart hükmü aksine anlaşma yapıp yapılamayacağı, sigorta ettirenin beyanına göre sigorta konusu menfaatin değeri belirli bir miktarın üzerinde ise değer tespiti ya da risk analizi yaptırılıp yaptırılmayacağı, prim ödemelerine ilişkin esaslar, düzenlenecek poliçeye yazılacak kayıtlar ve nasıl yazılacağı, sigorta ettiren veya sigortalıya yapılacak bildirimlerin şekli, sigorta üretimini artırmak için tanıtım ve pazarlama çalışması yapılacaksa bunun esasları, belirli dönemlerde verilecek faaliyet raporunda yer alacak konular gibi hususlarda sigorta acentesine talimat verebilir.

Sigorta acentesi, bağımsız tacir yardımcısı olmakla birlikte, sigortacı adına sigorta sözleşmeleri akdine aracılık ve/veya akdetmekle görevlendirilmiş olması, sigortacının faaliyetin icrasına ilişkin talimat verebilmesini, sigorta acentesinin de bu talimatlara uygun hareket etmesini gerektirir. Sigortacının talimat verme hakkı, acentelik faaliyetinin icrasına ilişkin hususlarla sınırlı olup, sigorta acentesi, sigortacının faaliyet düzenine esaslı müdahale niteliğinde olan ya da sözleşmeden doğan iş görme borcunun kapsamını genişleten talimatlarına uymakla yükümlü değildir.

Sigortacı, sigorta acentesinin faaliyeti kapsamındaki hususlarda açık talimat verebileceği gibi, talimat alması gereken hususları da belirleyebilir. Sigorta acentesinin, sigortacıdan talimat alması gereken hususlar genellikle sözleşme ile belirlenir. Sözleşme ile ya da sigortacı tarafından talimat alınması gereken hususlar olarak belirlenmiş hususlarda sigorta acentesi her halde talimat almak ve verilen talimata uygun hareket etmek zorundadır. Ancak sigorta acentesi, sigortacının açık talimatı olmayan ya da talimat alması gerekip gerekmediği belirlenmemiş hususlarda da sigortacıdan talimat almak zorunda olup, talimat gelene kadar talimat konusu aracılık ya da sözleşme akdetme işini geciktirebilir.

Sigortacının açık talimatı bulunmayan bir hususta talimat alınmasının gerekip gerekmediği, sigorta acentesi tarafından belirlenecektir. Sigorta konusu menfaat veya risk durumu gibi bir sebeple olağan dışı özellik arz eden ya da olağanüstü bir masraf yapılmasını gerektiren ve sigortacının açık talimatı bulunmayan hususlarda sigortacıdan talimat alması gerektiği kabul edilebilir. Süratle hareket edilmesi gereken, diğer bir anlatımla talimat istenmesi ve beklenmesinin sigortacının aleyhine sonuç doğurabileceği bir durumun söz konusu olması ya da sigorta acentesinin mevcut koşullar çerçevesinde mümkün olabilecek en uygun şekilde hareket etmeye yetkili kılınmış olması talimat alma yükümlülüğünün istisnalarını teşkil eder.

e. Önleyici Tedbirler Alma

22

TTK acentenin müvekkilinin hak ve menfaatlerini koruyucu nitelikte bazı önleyici tedbirleri almakla yükümlü olduğunu öngörmüştür. Ancak sigorta acentesi bakımından söz konusu maddede belirtilen kapsamda önleyici tedbirler alma yükümlülüğü söz konusu değildir. Bununla birlikte sözü edilen tedbirlerin, müvekkilin menfaatlerini korumaya yönelik olduğu, bu itibarla önleyici tedbirler alma yükümlülüğünün müvekkilin menfaatlerini koruma yükümlülüğünün bir uzantısı olduğu dikkate alındığı takdirde, sigorta acentesinin de akdine aracılık ettiği veya akdettiği sözleşmelerle sınırlı olarak sigortacının menfaatlerini korumaya yönelik olarak önleyici tedbirler almakla yükümlü olabileceği sonucuna varılabilir. Buna göre sigorta acentesinin, aracılık ettiği veya akdettiği bir sözleşme ile teminat altına alınmış bir rizikonun gerçekleşmesi halinde ekspertiz yapılana kadar riziko mahallinde değişiklik yapılmamasını sağlamak üzere tedbir kararı almak ya da zarar sebebi ve miktarı ile varsa zarar sorumlusunun belirlenmesine yönelik tespit yaptırılması için mahkemeye başvurmak gibi tedbirler almakla yükümlü olduğundan söz edilebilir.

Sigorta acentesi, bu tür bir tedbir için girişimde bulunmadan önce sigortacının söz konusu tedbirin alınması hususunda açık bir talimatı yoksa ve tedbirin alınması masraf yapılmasını da gerektiriyorsa, sigortacıdan talimat almalı ve buna uygun hareket etmelidir; zira tedbir masrafını, “ işlerini ifa için yaptığı ” fevkalâde masraf olarak talep edebilmesi, kural olarak sigortacının onayını almış olmasına bağlıdır.

f. Sigortacının İnhisar Hakkını İhlâl Etmeme

TTK 'inhisar başlıklı 118. maddesinde “aksi yazılı olarak kararlaştırılmadıkça, müvekkil aynı zamanda ve aynı yer veya bölge içinde aynı ticaret dalı için birden fazla acente tayin edemeyeceği gibi, acentenin dahi aynı yer veya bölge içinde, birbirleriyle rekabette bulunan müteaddit ticari işletme hesabına aracılık yapamayacağı” öngörülmüştür. Acentelik sözleşmesinin her iki tarafı için de inhisar hakkı öngören bu hüküm, aynı zamanda iki taraf için de diğerinin inhisar hakkını ihlâl etmeme yükümlülüğü getirmektedir.

TTK bu hükümde yer alan “birbirleriyle rekabette bulunan müteaddit işletme” ifadesi, “aynı ticaret dalı için birden fazla ticari işletme” olarak anlaşılmalıdır. Söz konusu hükümde acentenin birbirleriyle rekabette bulunan birden fazla ticari işletmeler hesabına aracılık yapamayacağından söz edilmişse de, inhisar (tekel) kuralı sözleşme yapmaya yetkili acenteyi de kapsar. Buna göre acente, faaliyet alanı olarak belirlenen yer veya bölgede aynı ticaret dalı için birden fazla ticari işletme hesabına acentelik yapamaz.

Sigorta acentesi, sigortacının ruhsat sahibi olduğu bir veya birkaç branş ya da tüm branşlar için atanabileceği gibi, bir branşa dahil bir ya da birkaç sigorta türü için de atanabilir. Bu nedenle sigorta acenteleri hakkında da geçerli olan TTK hükmünde yer alan “aynı ticaret dalı” ifadesi, aynı sigorta türü olarak anlaşılmak gerekir. Dolayısıyla sigorta acentesi, kural olarak aynı yer ve zamanda aynı sigorta türü için birden fazla sigortacının acenteliğini üstlenemez; aksi halde sigortacının inhisar hakkını ihlâl etmiş olur. Bununla birlikte, taraflar aksine anlaşma yapabilirler. Ancak sigortacının inhisar hakkını bertaraf eden anlaşmaların yazılı olarak yapılması şarttır.

Sigorta acentesinin sigortacının inhisar hakkını ihlâl ettiği sonucuna varılması için, diğer bir sigorta şirketi adına ve hesabına tek bir sigorta sözleşmesinin akdine aracılık etmesi ya da akdetmesi yeterlidir. İnhisar hakkının ihlâl edilmesi, sigortacının sözleşmeyi feshetmesi için haklı sebep teşkil edeceği gibi, sigortacı bu yüzden uğradığı zararın tazminini de talep edebilir.

g. Sır Saklama

Acente, faaliyeti sırasında müvekkilin iş ve işlemleri ile ilgili ticari sır niteliğinde pek çok husus hakkında bilgi sahibi olur. Bu bilgilerin açıklanması ya da bunlardan yararlanılması veya üçüncü şahısların yararlandırılması, güvene dayalı acentelik ilişkisine aykırıdır. Ancak TTK’ da acentenin sır saklama yükümlülüğü hakkında bir düzenlenme getirilmemiştir. Buna karşılık Sigortacılık Kanunu “Sigorta acenteleri ile bunların yanlarında çalışanlar, işleri dolayısıyla öğrendikleri bilgi ve sırları ilgililerin izni olmaksızın açıklayamaz. Ancak, suç teşkil eden hallerin yetkili mercilere duyurulması zorunludur.” demektedir. Söz konusu hükme göre sigorta acentesi değil, bunların yanında çalışanlar da, işleri dolayısıyla öğrendikleri bilgi ve sırları saklama yükümlülüğüne tâbidir. Anılan hükümde “bilgi ve sırlar” denmiş olması sebebiyle, sadece ticari sır niteliğindeki hususlar değil, sigorta acentesi ve yanında çalışanların işleri dolayısıyla öğrendikleri tüm bilgiler, bu yükümlülük kapsamındadır. Bununla birlikte “ilgililerin izni olmaksızın açıklanamayacak” bilgilerden söz edildiğine göre, “tüm bilgiler ve sırlar” sigortacının gizli tutulmasında menfaatinin olduğu ve açıklanması halinde zarar görebileceği hususlar olarak anlaşılmalıdır.

2. Sigorta Ettiren Ve Sigortalıya Karşı - Bilgilendirme Yükümlülüğü

a. Genel Olarak

Medeni Kanun uyarınca herkes haklarını kullanırken ve borçlarını ifa ederken dürüstlük kurallarına uymak zorundadır. Buna göre bir sözleşme akdetme niyetiyle görüşmeye başlayan taraflar da, dürüstlük kuralına uygun davranmakla yükümlüdürler. Bu yükümlülük, sözleşme akdetmeye yönelik ciddi bir niyetle görüşme yapmayı, sözleşmenin akdedilip akdedilmeyeceği ve hangi şartlarla akdedileceği konusundaki kararlara etkili hususlarda aldatıcı davranışlarda bulunmamayı, gerekli bilgileri karşı tarafa vermeyi ve karşı tarafın hataya düştüğünün fark edilmesi durumunda uyarılmasını gerektirir. Dürüstlük kuralının bu gereklerine aykırı davranılması, görüşmeler sonucunda bir sözleşme akdedilmiş olsun olmasın, sözleşme görüşmelerinde kusurlu davranışla karşı tarafa verilen zarardan sorumluluğa neden olabilir.

Sözleşme görüşmelerine başladığı andan itibaren dürüstlük kuralına uygun davranma, bu kapsamda karşı tarafın sözleşme yapma iradesini etkileyecek hususlarda bilgi verme yükümlülüğü, sigorta sözleşmesi akdetmek için görüşmeye başlayan taraflar ve onlar adına hareket edenler bakımından da geçerlidir.

b. Bilgilendirme Kavramı Ve Sigorta Sözleşmelerinde Bilgilendirmeyi Gerekli Kılan Etkenler

Bilgilendirme, belirli bir konuya ilişkin bilinmesi gerekli olgu ve verilerin, bir değerlendirme katılmaksızın aktarılmasıdır. Bu nedenle danışmanlık yapmadan farklıdır. Danışmanlık yapma, mevcut koşullar altında bazı olgular hakkında gerekli bilginin verilmesinin yanı sıra, kişisel bir değerlendirme veya tavsiye verme şeklinde gerçekleşebilen karar vermeye yardımcı olmayı kapsar. Buna göre bilgilendirme yükümlülüğü, bilgilendirilmesi gereken tarafın akdedilmesi düşünülen sözleşmeye ilişkin tutumunu belirlemesi bakımından önem taşıyan, sözleşmenin konusu ve sözleşmeden beklenen yararın elde edilebilmesi ile doğrudan bağlantılı olan belirli olguların bildirilmesidir.

Bilgilendirme yükümlüsü, uzmanlığı ya da konumu itibarıyla sahip olması gereken bilgileri aktarmakla yükümlü olup, bu yükümlülük, duruma göre sadece karşı taraf açısından yararlı veya önemli olan ve çoğu zaman masraf yapılarak edinilebilecek bilgileri içermez. Bilgilendirme, bilgi eksikliğini gidermeye yönelik bilgi aktarımı ile sınırlı olduğundan, bilgilendirme muhatabı, verilen bilgileri kendisi değerlendirmek ve buna göre akdedilmesi düşünülen sözleşmeye ilişkin karar vermek ve sözleşmenin kendisi açısından olumlu - olumsuz yanlarını tespit etmek zorundadır.

Sözleşme görüşmelerine başlandığı andan itibaren sigorta yaptırmak isteyenlerin bilgilendirilmesini gerektiren temel etken, sigortanın ve sigorta sözleşmesinin özellikleridir. Sigorta ettirenin sigorta sözleşmesi akdetmekteki amacını teşkil eden sigorta teminatı, sigorta genel şartları, özel şartlar ve yasal düzenlemelerle belirlenen, gözle görülüp elle tutulamayan hukuki bir üründür.

Sigorta teminatını belirleyen düzenlemelerin kapsamlı olması, pek çok hukuki ya da sigortacılığa özgü kavram içermesi, yasal düzenlemelere ya da bazı özel şartlara atıflarda bulunması sebebiyle anlaşılması son derece güç metinlerdir. Bu durum, çoğu zaman sigorta genel ve özel şartlarını okuyup anlama yönünde bir çaba gösterilmemesine neden olur. Sigorta genel şartları, benzer rizikolara maruz kişilere mümkün olduğunca eşit kapsam ve koşullarla teminat sağlanması ve bu şekilde bir sigorta dalında üstlenilen risklerin belirlenip yönetilmesini mümkün kılmak amacıyla oluşturulduğundan genel ve soyuttur. bir sigorta türünde sigorta himayesinin kapsamını belirlemesi yanında sigorta ettiren ve/veya sigortalının yükümlülüklerini de düzenler. Sigorta yaptırmak isteyen, bir uzman yardımı almadan sigorta genel şartlarını, özellikle teminat kapsamı dışında kalan haller ve sözleşme ile ek prim karşılığı teminata dâhil edilebilecek haller hakkındaki hükümlerini değerlendirebilecek ve maruz bulunduğu risk durumu çerçevesinde somut ihtiyacına uygun sigortayı belirleyebilecek bilgi ve tecrübeye sahip değildir; sigortalatmak istediği menfaatinin maruz bulunduğu risk durumuna ilişkin iyimser bir eğilim içinde olduğundan durumu doğru değerlendiremez.

Sigorta ettiren ya da sigortalı riziko gerçekleşmeden önce ihtiyacına uygun sigortaya uygun koşullarla karar verip vermediğini anlayamaz; riziko gerçekleşmeden önce ihtiyacının tam karşılanmadığını fark etse bile kurulan uzun süreli sözleşme ilişkisini değiştirmek ya da sona erdirmek mümkün veya ekonomik olmayabilir. Buna karşılık, uzman olan sigortacı ya da sigorta aracısı, sigorta genel ve özel şartlarını kolaylıkla açıklayabilecek ve somut ihtiyaca uygun sigortanın belirlenmesini sağlayacak bilgiyi verebilecek durumdadır.

Sigortanın ve sigorta sözleşmesinin bu özellikleri dolayısıyla, sigortacı ile sigorta yaptırmak isteyenler arasında bilgi eşitsizliği söz konusudur. Bu itibarla sigorta ettiren, sözleşme görüşmelerine başladığı andan itibaren sigortacı karşısında korunması gereken bir durumdadır. Sözleşmenin akdinden önce bilgilendirme, sigorta sözleşmesi akdetmek isteyenlerin, sözleşmenin akdinden sonraki bilgilendirme ise sigorta ettirenin bilgi eksikliğinin giderilmesi suretiyle korunmasına yöneliktir. Bilgilendirmede amaç, sunulan sigorta teminatını genel olarak anlaşılır kılmaktan ziyade somut olarak olası sigorta ettirenin anlamasını sağlamak ve böylece sigorta ettirenin, sözleşme iradesinin oluşumuna etkili tüm hususları bilerek sözleşme akdetmesine ve akdettiği sözleşmeden beklenebilecek yararı elde etmesine imkân vermektir.

c. Sigorta Aracılarının Bilgilendirme İle Yükümlü Kılınmasını Gerektiren Etkenler

Sigorta sözleşmesinin aracılar vasıtasıyla akdedilmesinde sigorta yaptırmak isteyenlerin bilgi eksikliğini gidermek durumunda olan sigorta aracılarıdır. Sigorta yaptırmak isteyenlerin bilgilendirilmesi açısından taşıdığı önem sebebiyle sigorta aracılarının mesleki açıdan yeterli bilgi ve tecrübeye sahibi olmaları zorunlu kılınmıştır.

Sigorta acentesi ile sigorta yaptırmak isteyen arasında bir akdi ilişki kurulmadığından, sigorta acentesinin sigortacının temsilcisi olarak sözleşme öncesinde dürüstlük kuralı gereği vermesi gereken bilgileri vermemesi, sigortacının yardımcı şahsın eyleminden sorumluluğunu doğurur; fakat aralarında bir akdi ilişki bulunmadığından sigorta ettiren, sigorta acentesinin sözleşme öncesi kusurlu davranışına dayanarak bir talepte bulunamaz. Dolayısıyla sigorta acentesinin bilgilendirme ile yükümlü kılınması, sigorta ettirene sözleşme öncesi bildirim yükümlülüğünün hiç veya gereği gibi yerine getirilmemesi yüzünden uğradığı zararlardan doğrudan sigorta acentesini sorumlu tutma imkânı vermesi sebebiyle gerekli ve önemlidir.

Öte yandan sigorta aracıları aracılık faaliyetindeki başarısına bağlı olarak gelir elde ettiğinden, sigorta aracılarının, sigorta yaptırmak isteyenlerin menfaatlerini göz ardı ederek gerekli ve yeterli bilgi vermeksizin ürünü her halde pazarlama eğiliminde olması ihtimal dâhilindedir. Bu durum da sigorta aracılarının doğrudan sigorta yaptırmak isteyenleri bilgilendirmekle yükümlü kılınmasını gerektiren önemli bir etkidir. Bu nedenle Avrupa Topluğu Direktifle sigorta aracıları sigorta yaptırmak isteyenleri akdedilecek sözleşmeye ilişkin olarak bilgilendirmekle yükümlü olduğu öngörülmüştür.

d. Bilgilendirme Yükümlülüğünün Kapsamı, Muhatabı, İfa Şekli Ve Zamanı

Sigorta Sözleşmelerinde Bilgilendirmeye İlişkin Yönetmelik 5 / 3 hükmünde sigortacının bilgilendirme yükümlülüğünün genel kapsamı "... Dürüstlük ilkeleri çerçevesinde, sözleşmenin müzakeresi, kurulması ve devamı sırasında sigorta ettirene, sigortayla ilgili teknik konularda yardımcı olmak, yapılacak veya yapılmış sigortacılık işleminin özellikleri ve sözleşmeye konu sigorta teminatı ile sigortanın işleyişi hakkında gerekli her türlü bilgiyi sözlü ve yazılı olarak sağlamak ve sigorta ettireni yanıltıcı her türlü hâl ve davranıştan kaçınmak..." olarak belirlenmiştir.

Söz konusu hükümde "sözleşmenin müzakeresi, kurulması ve devamı sırasında" denilmiş olmakla birlikte, Sigorta Sözleşmelerinde Bilgilendirmeye İlişkin Yönetmelik m. 8 ve 9 hükümlerinde sözleşme kurulmadan önceki, Sigorta Sözleşmelerinde Bilgilendirmeye İlişkin Yönetmelik m. 10 - 12 hükümlerinde sözleşme kurulduktan sonraki bilgilendirme yükümlülüğü düzenlenmiştir. Dolayısıyla sözleşmenin müzakeresi, kurulması ve devamı sırasında olmak üzere üç ayrı aşamada değil, sözleşmenin kurulmasına kadar olan aşamada ve kurulduktan sonra sözleşmenin devamı sırasında bilgilendirme yapılması gerekmektedir.

Sigorta Sözleşmelerinde Bilgilendirmeye İlişkin Yönetmelik de sigortacı için öngörülen yükümlülükler (Sigorta Sözleşmelerinde Bilgilendirmeye İlişkin Yönetmelik m. 12 ve 13 hükümleri ile öngörülen yükümlülükler hariç) sigorta acentesi için de geçerli olduğundan (Sigorta Sözleşmelerinde Bilgilendirmeye İlişkin Yönetmelik m. 6 / 2), sigorta acentesi, her iki aşamada da bilgilendirme yükümlüsüdür. Bilgilendirme yükümlülüğü, sözleşme kurulmadan önceki ve sonraki aşamada, yükümlülüğüne kapsamı, muhatabı, ifa şekli ve zamanı bakımından farklı şekilde düzenlenmiştir.

✓ Sözleşme kurulmadan önceki aşama

Aracı sigorta acentesi sigorta ihtiyacı olanları tespit edip bunları sigortanın gerekliliği konusunda bilinçlendirmek, yaptırabilecekleri sigorta türleri hakkında bilgi vermek, sigorta yaptırmak isteyenleri acentesi olduğu sigortacı ile sözleşme akdetmeye ikna ederek sözleşme görüşmelerinde bulunmak üzere sigortacı ile bir araya getirmek suretiyle aracılık faaliyetinde bulunur ve sözleşme görüşmeleri sigortacı tarafından yürütülür.

Sözleşme kurulmadan önceki aşama sözleşme görüşmelerine girişilmesi ile başladığına göre, (olası) sigorta ettirenle sözleşme görüşmesinde bulunmayan aracı sigorta acentesi sözleşme öncesi bilgilendirme yükümlülüğüne tâbi olmaz; aracılık ettiği sigorta sözleşmelerinde sözleşme öncesi bilgilendirme yükümlülüğü sigortacı tarafından yerine getirilir. Ancak aracı sigorta acentesi sözleşme görüşmesi yaparsa, sigorta ettirene sözleşme görüşmesi aşamasında verilmesi gereken bilgileri vermekle yükümlüdür. Dolayısıyla sigortacının sözleşme öncesi bilgilendirme yükümlülüğüne dair Sigorta Sözleşmelerinde Bilgilendirmeye İlişkin Yönetmelik hükümleri, sözleşme görüşmesi yaptığı veya görüşmeye katıldığı takdirde aracı sigorta acentesi hakkında da geçerlidir. Buna karşılık sözleşme yapmaya yetkili sigorta acentesi, sözleşme öncesinde sigortacı için öngörülen bilgilendirme yükümlülüğünü aynen ifa etmek durumundadır.

Bilgilendirme yükümlülüğünün genel kapsamı Sigorta Sözleşmelerinde Bilgilendirmeye İlişkin Yönetmelik m. 5 / 3 hükmünde belirlenmiş olmakla birlikte, sözleşme kurulmadan önceki aşamada yapılacak bilgilendirmenin kapsamı, Müsteşarlık tarafından hazırlanan bilgilendirme formunun içeriğine, bilgilendirme formu bulunmayan sigorta türlerinde ise Sigorta Sözleşmelerinde Bilgilendirmeye İlişkin Yönetmeliği'nin 8. maddesinin 2. fıkrasına göre belirlenir.

Dolayısıyla (sözleşme yapmaya yetkili) sigorta acentesi tarafından sözleşme görüşmeleri aşamasında yapılacak bilgilendirme, asgari olarak

- (i) sigortacı ile acenteye ilişkin unvan ve iletişim bilgileri;
- (ii) akdedilecek sözleşmeye ilişkin genel uyarıları;
- (iii) sözleşme ile verilen teminatları;
- (iv) sigorta teminatının istisnaları ile her bir sigorta türü için teminat kapsamı dışında olup da, poliçede ayrıca belirtilmesi kaydıyla ek sözleşme ile teminat kapsamına alınabilecek kıymetleri, rizikoları veya sözleşmeye eklenebilecek özel hükümler ve klozlara ilişkin bilgileri;
- (v) tazminata ilişkin genel bilgiler ile tazminat ödeme kurallarını;
- (vi) şikâyet ve bilgi talepleri ile tahkim üyeliğine ilişkin bilgileri kapsar.

Tazminata ilişkin genel bilgiler ve tazminat ödeme kurallarına ilişkin bilgiler kapsamında sigorta tazminatının sigorta konusu menfaatin rizikonun gerçekleştiği andaki değerine göre tayin olunacağı ile muafiyet uygulanıp uygulanmayacağı ve uygulanacaksa oranı bildirilmelidir.

Talebe bağlı olarak sözleşme konusu sigortaya ilişkin sigorta genel şartları ile rizikonun gerçekleşmesi halinde tazminat ya da sigorta bedeli başvurusunda talep edilebilecek bilgi ve belgelere ilişkin bir liste de verilir.

Sigorta acentesine ilişkin bilgilendirmenin unvan (gerçek kişi ise adı) ve iletişim bilgisi ile sınırlı tutulması doğru değildir; TOBB nezdinde tutulan Levhaya kayıtlı olduğu ve bu hususun nasıl kontrol edilebileceğine dair bilgi ile sözleşme yapmaya yetkili olup olmadığı bilgisinin de acente tarafından verileceğinin öngörülmesi gerekir. Bundan başka bilgilendirme yükümlülüğünün kapsamına, bu yükümlülüğün ihlâli halinde sahip olunan haklara ilişkin bilgi de dahil edilmelidir.

Sigorta acentesi (veya sigortacı) tarafından yapılacak bilgilendirmenin kapsamının belirlenmesinde standart bilgi formları, bu tür bir bilgi formunun bulunmadığı hallerde Sigorta Sözleşmelerinde Bilgilendirmeye İlişkin Yönetmelik hükmü esas alınacak olmakla birlikte, Sigorta Sözleşmelerinde Bilgilendirmeye İlişkin Yönetmelik hükmü uyarınca dürüstlük kuralı gereği bilgilendirme formlarında yer almayan ya da Sigorta Sözleşmelerinde Bilgilendirmeye İlişkin Yönetmelik hükmünde belirtilmeyen bir bilginin verilmesi de gerekebilir.

Muhatap

Sözleşme kurulmadan önceki aşamada bilgilendirme yükümlülüğünün muhatabı, sigorta sözleşmesi akdetmek üzere sigorta acentesi ile sözleşme görüşmelerine başlayan gerçek veya tüzel kişilerdir. Sigorta Sözleşmelerinde Bilgilendirmeye İlişkin Yönetmelik m. 6 / 2 hükmünde sigortacının, “talep hâlinde, sigorta ettirene karşı bilgilendirme konusundaki tüm yükümlülüklerini, sigortadan faydalanacak kişilere karşı da yerine getirmek zorunda olduğu” öngörülmüştür. Buna göre sigorta acentesi, sigortacının olası âkidinden (sigorta ettiren) başka, akdedilmek istenen sigorta sözleşmesinden faydalanacak kişiyi (sigortalı, lehtar, ipotekli alacaklı vs.) de talep halinde bilgilendirmek zorundadır. Söz konusu hükümde kimin talepte bulunabileceği belirlenmediğinden, olası sigorta ettirenin akdetmek istediği sözleşmeden faydalanacak kişi de bilgilendirme talebinde bulunabilir. Ancak SSBİLY m. 6 / 2 hükmü ile bilgilendirmenin amacını aşan bir düzenleme getirildiğini belirtmek gerekir; zira sözleşme öncesi bilgilendirmenin temel amacı, sigorta yaptırmak isteyen, sözleşme iradesinin oluşumuna etkili tüm hususları bilerek sözleşme akdetmesine ve akdettiği sözleşmeden beklenebilecek yarar elde etmesine imkân vermektir. Sigortadan faydalanacak olan şahsın bilgilendirilmesi, bu şahsın beklentisine uygun ya da (sigortayı yaptıracak olanla arasındaki iç ilişki gereği) yapılması gereken sigortanın yaptırılıp yaptırılmayacağı hususunda bilgi sahibi olmasından öte bir yarar sağlamayacak; hangi kapsam ve koşullarla sigorta yaptırılacağına yine olası sigorta ettiren karar verecektir. Dolayısıyla başkasının fayda sağlayacağı bir sigorta sözleşmesi akdetmek isteyen, bu sözleşmeyi hangi kapsam ve koşullarla akdedeceği ya da akdettiği, tamamen bunların arasındaki iç ilişkiyi ilgilendiren bir meseledir. Sigortadan faydalanacak olanın bilgilendirilmesini gerektiren bir sebep olmamasına rağmen, sigortacının ve sigorta acentesinin (olası sigorta ettiren yanında) bunları da bilgilendirmekle yükümlü kılınması, bu yükümlülüğün gereksiz şekilde ağırlaşmasına sebebiyet vermektedir. Sigortadan faydalanacak olanların bilgilendirilmesinin talebe bağlanmış olması da, yaptırılmak istenen sigortadan faydalanacakların sayıca fazla olacağı (grup sigortaları gibi) sigortalarda (bunların her biri için bilgilendirme formu düzenlenmesi gerekeceğinden) sigortacının veya sigorta acentesinin yükümlülüğünü hafifletmemektedir.

Sigorta sözleşmesi akdetmek isteyen taraf sözleşme görüşmesini bir temsilci vasıtasıyla yürütüyorsa, bilgilendirme temsilciye yapılır.

İfa şekli ve zamanı

Sigorta Sözleşmelerinde Bilgilendirmeye İlişkin Yönetmelik m. 5 / 1 hükmü uyarınca bilgilendirme yükümlülüğü, sigorta sözleşmesine taraf olmak isteyen kişilere karşı sözlü ve yazılı şekilde yerine getirilir; bilgilendirmenin yazılı olarak yapılması esastır. Söz konusu hükümde “telefon, çağrı merkezi, internet ve benzeri iletişim araçları kullanılarak uzaktan pazarlama yöntemleriyle yapılan sigorta sözleşmelerinde olduğu gibi sözleşme taraflarının fizikî olarak karşı karşıya gelmesinin ve işin gereği olarak yazılı bilgilendirme yapılmasının söz konusu olmadığı hâllerde yazılı bilgilendirme şartının aranmayabileceği” öngörülmüştür. Buna göre sözleşme öncesi bilgilendirme yükümlülüğü kural olarak yazılı şekilde bilgilendirme formu düzenlenerek yerine getirilir; en az iki nüsha düzenlenecek bilgilendirme formu, sözleşmenin kurulmasından önce sigortacı ya da sözleşme yapmaya yetkili sigorta acentesi tarafından kaşelenip imzalandıktan sonra, sözleşmeye taraf olmak isteyen kişiye imza karşılığı verilir; sigorta ettirene imzalatılan nüsha saklanır.

Sözleşme görüşmeleri sonucunda sözleşme akdedilmeyen hallerde bilgilendirme formunun saklanıp saklanmayacağı hususu sigortacının takdirine bırakılmıştır.

Sigorta sözleşmesi akdetmek isteyen veya temsilcisi tarafından imzalanmış bilgilendirme formu, bilgilendirmenin usulüne uygun şekilde yapıldığı hususunda aksi ispat edilebilir karine teşkil eder. Dolayısıyla bilgilendirme formu, icap ya da icaba davet niteliğinde olmadığı gibi, sözleşmenin mevcudiyeti ile şartlarını ispat işlevi de yoktur; bilgilendirme yükümlülüğünün ifasına ilişkin olan bilgilendirme formundan sonra sigortacı tarafından hazırlanan ve uygulamada teklifname veya soru formu olarak adlandırılan belge ve sözleşme akdedildikten sonra sigorta poliçesi düzenlenir.

Sigorta sözleşmesinin kapsam ve koşullarında bir değişiklik yapılmaksızın yenilendiği / uzatıldığı hallerde yeni bir bilgilendirme formu düzenlenerek bilgilendirme yapılmaz. Buna karşılık sözleşmenin kapsam ve koşullarında değişiklik yapılarak yenilenmesi ya da sözleşmenin devamı sırasında kapsam ve koşullarda değişiklik yapılması halinde ise bilgilendirme yükümlülüğü değişiklik yapılan hususla sınırlı olarak ifa edilir. Genel olarak belirlenen sigorta konusu menfaatin hangi kapsam ve koşullarla sigortalanacağı hakkında çerçeve sözleşme niteliğindeki abonman sözleşmesine ilişkin bilgilendirme yapılması yeterlidir; bu sözleşmeye müsteniden akdedilecek sigorta sözleşmeleri için ayrıca bilgilendirme yapılması aranmaz.

Sözleşme kurulmadan önceki aşama, sigortacı veya acentesi ya da sigorta yaptırmak isteyen şahsın belirli bir sigorta sözleşmesi için görüşmek üzere diğer tarafla temas kurduğu anda başlar ve sözleşmenin kurulması ile sona erer. Dolayısıyla sigortacı veya sigorta acentesi sözleşme görüşmelerine başladığı andan itibaren sigorta sözleşmesi akdetmek isteyen şahıs sözleşme kurulmasına yönelik iradesini açıklayınca kadar sözlü ve yazılı olarak bilgilendirme yükümlülüğünü ifa etmek zorundadır. Ancak bilgilendirme formu, her halde en geç sözleşme akdetmek isteyen şahıs sözleşme kurulmasına yönelik iradesini açıklamadan önce verilmiş olmalıdır.

✓ Sözleşme kurulduktan sonraki aşama

Sigorta Sözleşmelerinde Bilgilendirmeye İlişkin Yönetmeliği'nin 10. ve 11. maddelerinde sigortacının sözleşme akdedildikten sonraki aşamada bilgilendirme yükümlülüğünü kapsamı ve şekli düzenlenmiştir. Sigortacının bu yükümlülüğü, sigorta acenteleri hakkında da geçerlidir.

Kapsam

Sigorta Sözleşmelerinde Bilgilendirmeye İlişkin Yönetmelik m. 6 / 1 hükmü uyarınca sigorta acentesi, aracılık ettiği veya akdettiği sözleşmelerin devamı sırasında bilgilendirme yükümlülüğüne tâbi olduğundan, akdine aracılık ettiği veya akdettiği (zorunlu sigortalar ve devlet destekli tarım sigortaları dâhil) sözleşme konusu sigortaya ilişkin mevzuatta meydana gelen değişiklikler ile sigortacının iflâs veya tasfiyesini, ilgili branşlarda yapılan ruhsat iptallerini, tüm branşlarda sözleşme yapma yetkisinin kaldırıldığını, sigorta sözleşmesinin devamı sırasında ortaya çıkabilecek, sigorta ettiren ile sigorta sözleşmesinden yararlanacak kimselerin hak, borç ve yükümlülüklerini doğrudan etkileyebilecek nitelikteki her türlü değişiklik ve gelişmeyi bildirmek zorundadır.

Muhatap

Sözleşmenin devamı sırasında yapılacak bilgilendirmenin muhatabı, “sigorta ettiren veya sözleşmeden menfaat sağlayacak kişiler” olarak belirlenmiştir. Buna göre sigorta ettiren dışında zarar sigortalarında sigortalı ya da ipotekli alacaklı, hayat sigortalarında lehtar bilgilendirmenin muhatabı olabilir. Sigorta Sözleşmelerinde Bilgilendirmeye İlişkin Yönetmelik m. 7 hükmünde “sigorta ettiren veya sözleşmeden menfaat sağlayacak kişiler” denilmiş olması, bunlardan sadece birine bildirim yapılmasının yeterli olduğu sonucuna varılmasını gerektirmektedir. Bununla birlikte Sigorta Sözleşmelerinde Bilgilendirmeye İlişkin Yönetmelik m. 6 / 2 hükmü uyarınca talep etmesi halinde sigortadan faydalanan şahsın bilgilendirilmesi zorunludur.

İfa şekli ve zamanı

Bilgilendirme yükümlülüğü, taahhütlü mektup, faks, telgraf, elektronik posta, güvenli elektronik imza veya Müsteşarlıkça uygun görülen benzeri araçlarla yerine getirilmelidir. Çağrı merkezi veya telefon aracılığıyla yapılacak bilgilendirme, görüşmenin manyetik veya dijital ortamda kayıt altına alınmış olması ve bu durumun da ispat edilmesi hâlinde gereği gibi yerine getirilmiş sayılır.

SSBil.Yönetmelik m. 10 hükmünde sigortacının, bu maddede belirtilen hususları en geç on iş günü içinde bildireceği öngörülmüştür. Söz konusu maddede bu sürenin hangi tarihte işlemeye başlayacağı belirtilmemiş ise de, on iş günü bildirim süresinin bildirilmesi gereken durumun ortaya çıktığı tarihin ertesi iş günü işlemeye başlayacağı kabul edilmelidir. Ancak sigorta acentesi bakımından bu süre, sigortacıya ilişkin bilgilerle sınırlı olarak sigortacı tarafından bilgilendirildiği tarihte başlatılmalıdır.

e. Bilgilendirme Yükümlülüğünün Niteliği Ve İhlâline Bağlanan Sonuçlar

Sigortacının bilgilendirme yükümlülüğü, “sözleşme görüşmelerine başlanması ile birlikte taraflar arasında kurulan sözleşme ilişkisi benzeri güven ilişkisinden doğan ve dürüstlük kuralına dayanan koruma yükümlülüğü” olarak açıklanmış; bu koruma yükümüne aykırı davranışın, “herhangi bir hukuki metinde yaptırım altına alınmamış olsa bile, borçlar hukuku hükümleri ve culpa in contrahendo sorumluluğu (Görüşme Yapanların Sorumluluğu) çerçevesinde tazminat borcunun doğmasına neden olacağı” belirtilmiştir.

Sözleşme öncesi bilgilendirme yükümlülüğü esas alınarak yapılan bu açıklama sözleşme kurulduktan sonraki aşamada yerine getirilecek bilgilendirme yükümlülüğü için geçerli değildir. Sigortacının sözleşmenin devamı sırasındaki bilgilendirme yükümlülüğü, dürüstlük kuralına değil, Sigortacılık Kanunu m. 11 / 3 ve Sigorta Sözleşmelerinde Bilgilendirmeye İlişkin Yönetmeliği’ne dayanan ve sözleşmeden doğan yan yükümlülüktür. Sigorta Sözleşmelerinde Bilgilendirmeye İlişkin Yönetmelik m. 7 hükmünde bilgilendirme yükümlülüğünün ihlâli halinde “sigorta ettirenin sigorta sözleşmesini feshedebileceği ve varsa uğradığı zararın tazminini de talep edebileceği” öngörülmüş olup, bilgilendirme yükümlülüğünün ifasını talep ve dava hakkı tanınmamış olması, yan yükümlülük olduğunun göstergesidir²⁰⁶.

Buna karşılık sigorta acentesi bakımından durum farklıdır. Sigorta acentesinin bilgilendirme yükümlülüğü, sigortacının bilgilendirme yükümlülüğünden bağımsız, acentelik faaliyeti dolayısıyla tâbi kılındığı bir yükümlülüktür., Sigorta Sözleşmelerinde Bilgilendirmeye İlişkin Yönetmeliği’nin 7. maddesinde sigorta acentesinin sorumluluğu hakkında düzenleme getirilmiştir.

Sigorta Sözleşmelerinde Bilgilendirmeye İlişkin Yönetmelik m. 7 hükmü uyarınca sigorta sözleşmesinin müzakeresi, kurulması ve devamı sırasında bilgilendirme yükümlülüğü gereği gibi yerine getirilmemiş veya sigortacı hakkında yanıltıcı bilgi verilmiş ya da bilgilendirme formu gereği gibi teslim edilmemiş veya bilgilendirme formunda yer alan bilgiler gerçeğe aykırı şekilde düzenlenmiş ve bu hallerden herhangi biri sigorta ettirenin kararına etkili olmuş ise, sigorta ettiren sözleşmeyi feshedebileceği gibi, varsa uğradığı zararın tazminini de talep edebilir. Anılan maddede kısaca “bilgilendirme yükümlülüğünün hiç veya gereği gibi ifa edilmemesi halinde” denilmemiş olmakla birlikte, sigortacı hakkında yanıltıcı bilgi verme dâhil bu maddede belirtilen haller, bilgilendirme yükümlülüğünün hiç veya gereği gibi ifa edilmemesi halleridir.

Sigorta sözleşmesinin sözleşen tarafların fiziki olarak karşı karşıya gelmeden akdedildiği haller hariç, bilgilendirme formunun, sözleşme kurulmadan önce sigortacı veya sigorta acentesi tarafından kaşelenip imzalandıktan sonra sigorta ettirene imzası karşılığı verilmesi gerekir; aksi halde bilgilendirme formu gereği gibi teslim edilmemiş olur. Sözleşen tarafların fiziki olarak karşı karşıya gelmesinin ve işin gereği olarak yazılı bilgilendirme yapılmasının söz konusu olmadığı hallerde, yazılı bilgilendirme şartı aranmaz ise de, sözleşme görüşmesinin yürütüldüğü yöntemin imkân verdiği ölçüde ve şekilde asgari bilgilendirmenin yapılmamış olması, bilgilendirme yükümlülüğünün ihlâlini teşkil eder. Sözleşme kurulduktan sonraki aşamada da bilgilendirmenin çağrı merkezi veya telefon aracılığı ile yapılması mümkün olup, bilgilendirme görüşmesinin manyetik veya dijital ortamda kayda alınmış olması ve bu durumun ispat edilmesi koşuluyla, taahhütlü mektup, faks, telgraf veya elektronik posta veya güvenli elektronik imza yapılmış olması koşulu aranmaz. Sözleşme kurulduktan sonraki aşamada verilmesi gereken bilgiler sigortacı tarafından verildiği takdirde, sigorta ettiren, sigorta acentesinin bu aşamada bilgilendirme yükümlülüğünü hiç veya gereği gibi ifa etmemiş olmasına dayanarak sözleşmeyi feshedemeyeceği gibi tazminat da talep edemez. Bilgilendirme yükümlülüğünün ifası kapsamında sözlü veya yazılı olarak verilen bilgiler, eksik, yanlış veya yanıltıcı olmamalıdır; aksi halde bilgilendirme yükümlülüğü gereği gibi ifa edilmemiş olur.

Bilgilendirme yükümlülüğünün hiç veya gereği gibi ifa edilmemesi halinde sigorta ettiren, sözleşmeyi feshedip uğradığı zararın tazminini talep edebileceği gibi, sözleşmeyi feshetmeksizin sadece uğradığı zararın tazminini de talep edebilir.

Ancak her iki hak bakımından da, sigorta acentesi tarafından bilgilendirme yükümlülüğünün ihlâl edilmiş ve bu durumun sigorta ettirenin kararına etkili olmuş olması şarttır. Buna göre bilgilendirme yükümlüğü ihlâl edilmiş olmakla birlikte, bu durumun sigorta ettirenin sözleşme akdedip akdetmeme veya mevcut kapsam ve koşullarla akdetme hususundaki kararına bir etkisi olmamışsa, sigorta ettiren sözleşmenin feshi ve/veya tazminat talep hakkına sahip değildir. Dolayısıyla sözleşmeyi fesheden ve/veya tazminat talep eden sigorta ettiren, verilmesi gereken bilgilerin hiç verilmemesinin ya da verilen bilginin eksik, yanlış veya yanıltıcı olmasının sözleşme akdetme hususundaki kararına etkili olduğunu, diğer bir anlatımla verilmesi gereken bilgi doğru ve eksiksiz bir şekilde verilmiş olsa idi, akdedilen sözleşmeyi hiç veya mevcut kapsam ve koşullarla akdetmeyeceğini ispatlamak durumundadır.

Tazminat talep hakkı bakımından sigorta acentesi tarafından bilgilendirme yükümlülüğünün ihlâl edilmiş ve bu durumun sigorta ettirenin kararını etkilemiş olması şartına ilaveten sigorta ettirenin bir zarara uğramış olması ve zararla bilgilendirme yükümlülüğünün ihlâli arasında uygun illiyet bağı bulunması da zorunludur. Buna göre, bilgilendirme yükümlülüğünün ihlâli sebebiyle tazminat talep eden sigorta ettiren, bilgilendirilmemesi ya da eksik, yanlış veya yanıltıcı şekilde bilgilendirilmesi yüzünden hiç veya mevcut kapsam ve koşullarla akdetmeyeceği bir sözleşmeyi akdetmesi sonucu zarara uğradığını, uğradığı zararın miktarını ve zararla bilgilendirme yükümlülüğünün ihlâli arasında uygun illiyet bağı bulunduğunu ispat etmekle yükümlüdür. Bilgilendirme yükümlülüğünün gereği gibi ifa edildiğini ispat yükü ise sigorta acentesine (ve sigortacıya) aittir.

Sigorta ettirene tanınan fesih hakkının kullanılması gereken süre belirlenmemiştir. Fesih, sözleşme ilişkisini ileriye etkili olarak sona erdireceğine göre, Sigorta Sözleşmelerinde Bilgilendirmeye İlişkin Yönetmelik m. 7 hükmünün mevcut düzenlemesi karşısında sigorta ettirenin sözleşme ilişkisi devam ettiği sürece fesih hakkını kullanabileceği kabul edilmek gerekir. Sigorta sözleşmesi ilişkisini ileriye etkili olarak sona erdiren fesih hakkı, bozucu yenilik doğuran hak niteliğinde olması sebebiyle, sigorta acentesine değil, sigortacıya varması gerekli tek taraflı bir irade beyanıyla kullanılır; ulaştığı anda hüküm ve sonuçlarını doğurur. Sigorta Sözleşmelerinde Bilgilendirmeye İlişkin Yönetmelik m. 7 hükmü, fesih hakkının nasıl kullanılacağı hakkında da bir açıklık ihtiva etmediğinden, fesih hakkının kullanılmasının bir şekle tâbi olmadığı kabul edilmek gerekir. Ancak sigorta ettiren tacir ise, fesih hakkının geçerli bir şekilde kullanılması için, TTK m. 20 / 3 hükmü uyarınca noter vasıtasıyla veya iadeli taahhütlü mektupla ya da telgrafla yapılması şarttır.

Sigortacılık Kanunu m. 23 / 9 hükmünde “4077 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanunun 4/A maddesinin 3. fıkrası hükmünün sigorta acenteleri için sadece acentelik faaliyeti dolayısıyla sunulan hizmetlerde uygulanacağı; sigorta şirketlerinin sağlayıcı olarak yaptığı ayıplı hizmetlerden sigorta acentesinin sorumlu olmadığı” öngörülmüştür.

Tüketicinin Korunması Hakkında Kanunun Ayıplı maldan sorumluluk başlıklı 9.maddesi ise; Satıcı, malı satış sözleşmesine uygun olarak tüketiciye teslim etmekle yükümlüdür. Madde 10da ise Teslim tarihinden itibaren altı ay içinde ortaya çıkan ayıpların, teslim tarihinde var olduğu kabul edilir. Bu durumda malın ayıplı olmadığına ispatı satıcıya aittir. Bu karine, malın veya ayıbın niteliği ile bağdaşmıyor ise uygulanmaz. Demektedir.

ARA SINAV BURAYA KADARDIR

BAŞARILAR DİLERİM.